

The Project Gutenberg eBook of Spartacus: Viisinäytöksinen näytelmä ynnä Epilogi, by Konrad Lehtimäki

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Spartacus: Viisinäytöksinen näytelmä ynnä Epilogi

Author: Konrad Lehtimäki

Release date: April 5, 2015 [EBook #48640]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SPARTACUS: VIISINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ
YNNÄ EPILOGI ***

Produced by Juha Kiuru and Tapio Riikonen

SPARTACUS.

Viisinäytöksinen näytelmä ynnä Epilogi

Kirj.

KONRAD LEHTIMÄKI

WSOY, Porvoo, 1914.

HENKILÖT:

SPARTACUS |
CRIXUS |
ENOMANUS |
KARMIDES | Gladiaattoreja.

GRATUS |
KRATINOS |
ARATUS |

ARTARIK |
GARIZO |
AGILO | Orjia.
KHAKU |
ALTHIOS |
RODULF |

LICINIUS |
CRASSUS |
TRASEAS | Ylimyksiä.
VERUS |
ANICIUS |
MARCELLUS |

FULVIUS, runoilija.
LICINIA, Liciniuksen tytär.
POMPONIA, ylimysnainen.
HILDEGARD, Agilon sisar.
VANHA NAISORJA.
ORJAVOUTI.
VANHA ORJA, juomanlaskija.
NUORI ORJA, hänen poikansa.
VAKOOJA.
KAKSI PAINIJAA.
Gladiaattoreja. Orjia. Ylimyksiä. Ylimysnaisia.
Tanssijattaria. Sotilaita.

Tapahtuu v. 73-70 e.Kr.

ENSIMÄINEN NÄYTÖS: Miekkailukoulu Liciniuksen talossa Capuan lähistöllä.

TOINEN NÄYTÖS: Orjaluola samassa paikassa.

KOLMAS NÄYTÖS: Sama paikka.

NELJÄS NÄYTÖS: Marcelluksen huvila Capuan ja Rooman välillä.

VIIDES NÄYTÖS: Taistelutanner Lucaniassa.

ENSIMÄINEN NÄYTÖS

Laaja eteinen miekkailukoulussa. Kummallakin puolen suuret ovet, ja miltei koko peräseinän peittää raskas, kahtia jakautuva esirippu, jonka aukeamasta päästään miekkailuhuoneeseen.

On ilta. Päivän rasittavat harjoitukset ovat päättyneet ja gladiaattorit, jotka huomenna astuvat areenalle kuolemaan, viettävät viimeistä iltaansa. He ovat muuten alastomia, paitsi vyötäiset ovat peitetyt.

Eteisen seinämällä istuu Spartacus, tutkien erästä pergamenttikääröä. Hänen vartalonsa on pitkä, jäntevä ja notkea, liikkeensä varmat ja sulavat. Hänen kasvonsa ovat kauniit — vain suun ympärillä on kivikova piirre ja silmissä jäätävä kiilto, joka on syntynyt alituisesta elämällä ja kuolemalla leikkimisestä. Kun hän puhuu, ovat hänen sanansa lyhyet, ja vaikka hän yleensä puhuu omituisen hillitysti — aivankuin tahtoisin siten peittää sisässään hehkuvan tulen — niin vaikuttavat hänen sanansa, hänen äänensä synkkä sointu tavattoman voimakkaasti. — Nyt hän näyttää mieltävältä, tunteelliselta ja kauniilta, kun hän toisinaan nostaa katseensa ja tuijottaa ajatuksissaan eteensä.

Muut gladiaattorit seisoskelevat ryhmissä katsellen, miten Karmides, eräs tavattoman kaunis, nuori gladiaattori, miekkailee erään toisen nuoren gladiaattorin kanssa. Taisteilijoiden sorjat, öljytyt ruumiit välkähtelevät kuin kiillotettu pronssi ja toisinaan kun he silmänräpäyksen ovat aivan liikkumattomina,

näyttävät he ihanilta kuvapatsailta. Miekkailun kestäessä kuuluu katselijoiden joukosta muutamia varoitus- ja kehoitushuutoja.

ÄÄNIÄ.

— Varo, Karmides!

— Nyt hyökkää!

Hetken miekkailtuaan iskee Karmides miekan vastustajansa kädestä.
Lopettavat taistelun.

HUUTOJA.

— Hyvä, Karmides!

— Sepä kävi nopeasti!

— Sinä tulet vaaralliseksi...

GRATUS (eräs vanhanpuoleinen, kookas traakialainen gladiaattori, taputtaen hävinnyttä olalle.)
Miten luulet kestäväsi huomenna, poikani?

KRATINOS (huolettomasti.)

Samantekevä!

ÄÄNIÄ.

— Vai niin! Aiotko huomennakin luopua miekastasi?

— Jos sen teet, niin luulen, että olosi areenalla käy hieman kuumaksi!

Naurua.

KARMIDES (kuin itsekseen.)

Huomenna siis alkavat näytökset...

ENOMANUS.

Entä sitten?

KARMIDES. Eipä erikoista. Olisi vain hauska tietää, ketkä meistä huomen illalla tähän aikaan elävät.

ENOMANUS. Mitä sinä siitä huolit! Minä muuten arvelen, että ne, jotka eivät areenalle kaadu, ne elävät!

Naurua.

GRATUS.

No, kuolema ei ole niinkään paha. Tämä elämä ei ole sen parempi.

KARMIDES. Niin, niin... Kuolema areenalla ei olekaan mitään... Mutta ajatelkaa Kleomenesta... — (Viitaten miekkailuhuoneeseen.) — Tuolla istuu hän kytkettyinä ja odottaa milloin Licinius lähettää noutamaan hänet ristinpuuhun...

ARATUS. Oma syynsä! Miksi hän kieltäytyi lähtemästä areenalle... Mokoma pelkuri!

KARMIDES. Sinä itse pelkuri olet eikä Kleomenes! Hän vain ei tahtonut enää taistella veljiänsä vastaan.

ARATUS (pilkallisesti.) Veljiänsä vastaan! Pitäköön kukin huolta itsestään! Ja minkätähden loukkasi hän Liciniusta? Piti hänen tietää, että siitä menettää henkensä...

CRIXUS (kookas, kiihkeännäköinen gladiaattori.) Ei! Tämä menee jo liian pitkälle! Te näette, miten yhdestä turhasta sanasta saattaa milloin tahansa joutua ristille kuten Kleomenes nyt joutuu... Meidän pitäisi sittenkin tehdä jotakin ... ryhtyä johonkin...

GRATUS.

Mihin?

CRIXUS (kiihkeästi.)

Kapinaan!

ARATUS. Kapinaan! Miksi? Eikö sinun ole hyvä olla? Eiväthän gladiaattorit ole sentään orjia. Katsokaa esimerkiksi Spartacusta. Moni ylhäinen roomalaisnainen olisi iloinen, kun saisi suudella hänen tunicansa lievettä! Ja jos viime näytäntöjen jälkeen olisi kysytty kansalta, kumpi on suurempi, Spartacus vai Gnejus Pompejus, niin varmasti olisi kansan tuomio langennut Spartacuksen eduksi! Sellaiseen asemaan voi kohota vain gladiaattori!

KARMIDES (tulistuen.) Luuletko sinä nauti pääseväsi milloinkaan Spartacuksen veroiseksi, vaikka viime näytöksestä pelastuitkin elävänä! Kautta Zeuksen! Minä toivon sinun huomenna joutuvan hänen kanssaan vastatusten, että saat maistaa, miltä tuntuu, kun kylmä teräs menee lävitsesi! — Sanoit, ettemme ole orjia, mutta *orjia* me juuri olemme. Vai oletko sinä muka vapaa?

Naurua.

CRIXUS (yleenkatseellisesti.) Älä viitsi puhua hänelle, Karmides! Hänen paksuun kalloonsa ei mahdu mikään. Aasi, joka jokaisena aamuna kantaa raskaan kuormansa Campaniasta Capuan foorumille ja palkakseen saa ruoskaa, on paljon viisaampi kuin hän! — (Nauraa.) — Mutta varo huomenna...

ARATUS (uhkaavasti.)

Älkää röyhkeilkö! Minä voin näyttää teille...

HUUTOJA.

— Mitä sitten!

— Jos huomenna joudut vastaani, niin...

— Huomenna kuolet!

ENOMANUS. *Ruoskaa* hän tarvitsee eikä miekkaa!

CRIXUS.

Sinäkö uhkailet? Raukka!

KARMIDES

Kerberus sinut syököön!

ARATUS (raivoisalla ilkeydellä.) Älkää huutako, sanon minä! Älä röyhkeile, Crixus... — Hiljaa. — Mitä seuraa, Liciniukselle...?

SPARTACUS (nousee hitaasti ja tuijottaen jääkylmin, läpätunkevin katsein Aratukseen sanoo hiljaa, kolealla, onnettomuutta ennustavalla äänellä.)

Siitä seuraa, että sinut heti sen jälkeen kannetaan kuopille...

Ymmärrätkö...?

ARATUS (sammaltaen pelästyneenä.)

Enhän minä... En minä ole aikonutkaan ... en mitenkään...

KARMIDES.

Niin... Minä neuvon, että olet ääneti...

CRIXUS. Tuollaisille minä en puhu, mutta teille, jotka ymmärrätte, teiltä minä kysyn: eikö olisi jotain tehtävä? Meidän olomme on pahempi kuin tavallisten orjien. Kuin teuraseläimet pakotetaan meidät areenalle... Meillä on aina kuolema silmien edessä...

KARMIDES.

Kapinaan on noustava!

GRATUS (katkerasti.) Sinun puheesi on totta, Crixus. Mutta mitä hyödyttäisi kapina? Minä olen varma siitä, että legioonat paikalla piirittäisivät meidät ja silloin saisimme kauniisti lähteä ristiinnaulittaviksi!

ÄÄNIÄ

— Se on totta!

— On se niinkin!

CRIXUS Minä tarkoitan, että gladiaattorit kaikissa kouluissa yht'aikaa tekisivät kapinan ja ryntäisivät vapauteen...

ÄÄNIÄ.

— Aivan niin!

— Siihen annan ääneni!

CRIXUS Gratus, sinä sanoit, että joudumme ristille, jos yritämme taistella vapautemme puolesta. Mutta sano minulle, sanokaa minulle: *minikävuoksi* te huomenna menette kuolemaan?

GRATUS (hämillään.)

Sitä en tullut ajatelleeksi...

CRIXUS (katkerasti ja kiihottavasti.) Siinäpä se! — Te olette nyt eläviä, nuoria ja voimakkaita. Mutta huomen illalla tähän aikaan makaa suurin osa teistä elottomina, silvottuina... Teidän verenne on vuotanut kuiviin areenan hiekkaan ja teidät pauskataan likaisiin kuoppiin kuin koirat! Ja minä sanon minkätähden. — (Painavasti) — Herrojenne huviksi.

ÄÄNIÄ (katkeria, synkkiä.)

- Se on totta!
- Tuota en ole ajatellut!
- Se on liiankin totta!

CRIXUS. Gratus pelottaa meitä ristinpuulla. Mutta kun meidän kaikissa tapauksissa täytyy pian kuolla, niin sanokaa: onko teistä mieluisampaa kuolla ylimysten huvittamiseksi kuin taistelussa oman vapautenne puolesta?

ENOMANUS (kuin havahtuen.)

Kautta jumalien! Sinä puhut totta, Crixus!

CRIXUS. Ja huomatkaa, että me voimme myöskin voittaa ja päästä tästä kirotusta orjuudesta.

KARMIDES.

Spartacus, mitä sinä ajattelet?

SPARTACUS (synkästi.)

Minä en ajattele mitään...

KARMIDES (moittivasti.) Kuinka sinä voit sanoa noin? Jospa vain tahtoisit, niin voisit paljonkin...

GRATUS

Sanoppa poikani, mitä hyödyttää sinua tuo sotakertomusten lukeminen?

CRIXUS (purevasti.) Antakaa hänen olla rauhassa! Mitä hän välittää meidän pyrkimyksistämme! Hänhän säännöllisesti voittaa; jo kolmen vuoden ajan on hän pelastunut jokaisesta näytöksestä... Ja siinä tuo nauti puhui totta, kun huomautti Spartacuksen tavattomasta kansansuosioista. Ja sitten ne naiset! Ne hänet pilaavat! Rooman kauneimmat naiset suorastaan kilpailevat hänen suosiostaan... Tiedättekö jo mikä seikkailu hänellä oli kolme päivää sitten isäntämme tyttären, Licinian kanssa...? — (Nauraa) — No niin... Mitä välittäisi hän silloin vapaudesta!

SPARTACUS (syöksähtäen kiivaasti seisaalleen.)

Mitä sinä puhut?! — (Istuutuu) — No, samantekevä...

GRATUS (moittivasti.)

No no, Crixus!

KARMIDES.

Sinä tuomitset väärin Spartacusta — tapasi mukaan!

ENOMANUS (harmistuen.) Miksi hän sitten on tuollainen! Hänhän on paras meistä kaikista ja hän vain lukee, lukee ja haaveilee kotimaansa metsistä, vuorista ja...

CRIXUS (keskeyttäen.)

Rooman naisista!

Naurua.

KRATINOS. Karmides! Tule miekkailuhuoneeseen koettamaan vielä kerran minun kanssani! Täällä eteisessä en osaa miekkailla...

ÄÄNIÄ.

- Se onkin hyödyllisempää kuin kapinasta puhuminen.
- Ei ole!
- Älä valehtele!

KARMIDES.

Minä tulen.

CRIXUS (mennessään.)

Tulkaa miekkailuhuoneeseen keskustelemaan. Siellä olemme rauhassa. Meidän täytyy...

Poistuvat.

SPARTACUS (hetken kuluttua, katkerasti hymähtäen.) Itseäni minä siis vain ajattelenkin! — (Istuu pää käsien varassa tuijottaen eteensä.)

Miekkailuhuoneesta kuuluu aseiden kalsketta, naurua ja

HUUTOJA.

- Pidä nyt puoliasi!
- Älä hellitä miekastasi!

Naurua. Hetken kuluttua

- Karmideksen voitto!
- Sinut kuopataan huomenna, Kratinos!

KARMIDES (miekkailuhuoneesta.)
Spartacus!

SPARTACUS.
No mitä? Mitä tahdot?

KARMIDES.
Tule taas näyttämään sitä keksimääsi pistoa!

SPARTACUS.
Minä tulen!

Lähtee haluttomasti miekkailuhuoneeseen. Hetken kuluttua hiipii sisään neljä nuorta ylimysnaista, etunenässä Licinia, tavattoman kaunis roomalaistyttö. Hän on hyvin nuori ja hänen ihanissa kasvoissaan ja sointuvassa, miltei lapsellisessa äänessään kuvastuu vielä hyvyys ja avomielisyys.

LICINIA (kuiskaten.)
Hiljaa ... hiljaa!

Lähenevät esirippua.

ENSIMÄINEN TYTTÖ.
Licinia, näytä hänet minulle...

Raottavat esirippua.

LICINIA (ihastuneena.)
Katso, tuolla hän on ... hän miekkailee paraillaan...

IHASTUNEITA ÄÄNIÄ.
— Ah!
— Katsokaa, kuinka notkea hän on!
— Kas, miten hänen miekkansa välähti kuin salama!

TOINEN TYTTÖ
Kuka on tuo nuori, kaunis, joka miekkailee hänen kanssaan?

LICINIA.
Hän on Karmides, kreikkalaisen ylimyksen poika.

ENSIMÄINEN TYTTÖ.
Mistä onkaan Spartacus?

LICINIA.
Hän on hyvin kaukaa — jostakin Traakiasta ... päällikön poika...

KOLMAS TYTTÖ. Entä tuo vaalea, joka keskustelelee tuolla toisten kanssa ... joka nyt juuri viittailee!

LICINIA.
Crixus ... kelttiläinen, kaukaa pohjoisesta...

ENSIMÄINEN TYTTÖ.
Spartacus! Hän on sentään kaikkein uljain!
— Licinia! Kerrohan nyt miten hän sinut pelasti...

ÄÄNIÄ.
— Niin, kerro!

— Kerro, kerro!

LICINIA.

Pääasianhan te jo tiedätte.

KOLMAS TYTTÖ.

Minä en tiedä...

LICINIA. Niin, siitä on nyt kolme päivää! Minä olin ulkona ja tulin Quinetianuksen kulmassa, kun roskajoukko hyökkäsi saattajiani vastaan; useita orjia lyötiin kuoliaiksi, ja ajatelkaa: silloin tuli suuri, naamioitu mies, sieppasi minut kantotuolista...

TYTÖT.

— Kauheata!

— Kauheata!

LICINIA (ihastuneena.)

Mutta sitten tuli Spartacus! Oi, jospa te olisitte nähneet! Hän oli aivankuin ilmielävä Mars! Hänen miekkansa välähteli niin nopeasti, että silmä tuskin eroitti, ja hyökkääjät kaatuivat kuin korret! Ja ennenkuin minä tuskin käsitin mitä oli tapahtunut, lepäsin hänen sylissä...

TYTÖT.

— Ah!

— Eikö hän...

— Entä sitten?

LICINIA. Sitten hän kysyi asuntoani, ja kun hän kuuli isäni nimen, synkistyi hänen muotonsa — hän ei tuntenut minua. — Sitten hän aivan äänettömänä kantoi minut portille asti.

ENSIMÄINEN TYTTÖ.

Eikö hän mitään muuta puhunut?

LICINIA (muistonsa valtaamana.)

Ei mitään ... hän katsoi vain minua...

TOINEN TYTTÖ (kuiskaten.)

Eikö hän edes suudellut...

LICINIA. Ole vaiti! — Mutta te ette voi aavistaa, miten voimakas hän on! — (Kuiskaten.) — Tiedättekö, minun rintani on vieläkin kipeä — hän puristi minua niin lujasti! Mutta sittenkin tahtoisin vieläkin tuntea hänen jäntevät käsivartensa syleilevän itseäni...

TYTÖT.

— Tietysti!

— Sehän olisi hupaista!

— Oi, jospa minäkin...

Miekkailusalista kuuluu taas aseiden kalsketta ja melua.

LICINIA (katsoen esiripun aukeamasta.)

Katsokaa! Nyt hän taas miekkailee! Katsokaa!

Kun tytöt ovat hetken katsoneet, kirkasee eräs työstä, peittäen kasvonsa, ja miekkailuhuoneesta kuuluu

HUUDAHDUKSIA.

— Se oli mestarillinen isku!

— Sitä ei voi tehdä muut kuin Spartacus!

— Kuka kirkasi?

Esirippu avautuu ja eteiseen astuu Spartacus, jääden hämmästyneenä ja sanattomana tuijottamaan Liciniaan. Muut tytöt juoksevat huudahtaen pois.

LICINIA (sopertaen hämmästyneenä.)

Tulin katsomaan tänne ja kiittämään sinua... Tunnetko minut...?

SPARTACUS.

Tunnen. Tiedän nimesikin: Sinä olet Licinia, Liciniuksen tytär.

LICINIA (ilostuen ja hämillään.) Niinkö ... sepä hyvä, että tiedät... Niin ... minä tahdon kiittää sinua... — (Ojentaa kätensä Spartacukselle.) — Ja sitten tulin kysymään, onko totta, että sinä huomenna joudut taistelemaan jonkun gallialaisen jättiläisen kanssa?

SPARTACUS.

On...

LICINIA

Onko hän väkevä?

SPARTACUS. Hän on väkevä — ja suuri. — Tahdotko nähdä hänet? — (Menee esiripun luokse.) — Tule tänne! Katso, hän seisoo tuolla telineiden vieressä.

LICINIA (voimatta salata hämmästystään ja levottomuuttaan.) Ah! Hän on hirveän suuri — hän on todellakin jättiläinen... Etkö ... etkö voisi taistella jonkun toisen kanssa?

SPARTACUS. En minä ole kilpaleikkien toimeenpanija. Sinun isäsihän on määrännyt minut taistelemaan gallialaisen kanssa!

LICINIA

Mutta sehän on kauheata... Jos minä puhuisin isälleni...

SPARTACUS.

Minkätähden?

LICINIA (hämmentyen.) Niin ... minä vain ajattelin... Kas, missä sinä olet saanut tuon arven rintaasi? — (Koskettaa sitä sormellaan.)

SPARTACUS.

Sen löivät roomalaiset, kun vielä olin poika...

LICINIA (lapsellisesti.) Miten jäntevät ovat sinun käsivartesi. — (Levottomana.) — Mutta sano minulle, Spartacus: voitko sinä hänet ... tuon gallialaisen...

SPARTACUS (alakuloisesti.)

Mitä välittäisit sinä siitä?

LICINIA (punastuu ja katsoo äänettömänä alas.)

SPARTACUS (varmasti.)

Jos sen tahdot tietää, Licinia, niin minä voitan hänet.

LICINIA.

Voitanko? Onko se mahdollista?

SPARTACUS.

Se on varma.

LICINIA (katsoo Spartacukseen äänettömällä ihailulla.)

Äänettömyys.

LICINIA (hiljaa.)

Se on väärin, että sinä olet täällä. On sääli, että...

SPARTACUS (synkästi.)

Missä minä olisin ... minähän olen gladiaattori ... orja!

LICINIA

Mitä sinä puhut... Sinä voisit olla vaikka imperaattori...

SPARTACUS (hätkähtää.)

Pilkkaatko sinä?

LICINIA.

En minä pilkkaa...

SPARTACUS (synkästi.)

Ja olisinko sen onnellisempi?

LICINIA (hellästi ja merkitsevästi.)

Nyt sanoit väärin, Spartacus... Kaikkihan on imperaattorin käsissä...

SPARTACUS (säpsähtäen.)

Kaikki ... mitä, mitä sinä sanot...? — (Tuijottaa tulisin katsein Liciniaa silmiin.) — Licinia ... *kaikkiko?*

LICINIA (punastuu, epäröi; nostaa vihdoinkin päänsä, sanoen hiljaa ja painokkaasti.)

Kaikki!

(Juoksee ulos.)

SPARTACUS (aikoo syöstä hänen jälkeensä, mutta jääkin seisomaan tarttuen päähänsä.)

Kaikki ... siis hänkin... Oi jumalat!

(Silloin ryntäävät gladiaattorit esiripun takaa ja eteisen täyttävät iloiset ja ivalliset)

HUUDOT.

— Siinä oli taas yksi!

— Sinä olet onnen poika! Hän oli isäntämme tytär.

— Mitä hän puhui sinulle?

CRIXUS (ivallisesti.)

Siinä oli Spartacuksen vapaus!

Naurua.

Samassa tulee sisään orjavouti muutamien sotilaitten seurassa ja menee miekkailuhuoneeseen. Sieltä kuuluu kahleiden kalinaa ja hetken kuluttua palaavat he kulettaen keskellään nuorta, kahlehdittua gladiaattoria.

KARMIDES (kuiskaten tukehtuneella äänellä.)

Kleomenes...

ORJAVOUTI (pysähtyy, luoden ympärilleen vaanivan katseen; poistuu.)

KARMIDES.

Siinä vietiin Kleomenes...

CRIXUS (tukahutetulla raivolla.)

Sanokaa, olemmeko me ihmisiä vai teuraita...?

KRATINOS.

Annammeko me viedä hänet noin...?

GRATUS.

Kleomenes parka...

CRIXUS. Niin, Spartacus! Samaan aikaan kun sinä kuhertelet ylimysnaisten kanssa, viedään sinun veljiäsi ristille...

HUUTOJA.

— Niin se on!

— Totta puhut, Crixus!

— Spartacus ei enää välitä ystävistään...

SPARTACUS (joka on kaiken aikaa seisonut kuin huumaantuneena.)

Lakatkaa! Hänet voidaan vielä pelastaa!

KARMIDES.

Mutta hänethän naulataan nyt heti ristille...

SPARTACUS (aivankuin vapautuen.) Niin! Mutta ensi yönä voidaan hänet ottaa *alas ristiltä!* Kleomenes kyllä kestää... Veljet! Kuulkaa minua! *Minä en enää mene areenalle.*

HÄMMÄSTYNEITÄ ÄÄNIÄ.

— Mitä sinä sanot?

— Onko se totta?

SPARTACUS. Kuulkaa minua! Te olette sanoneet minua haaveksijaksi, ja ehkä siinä on peräinkin. Sinä Crixus sanoit, että minä en välitä vapaudesta — mutta sinä olet ollut väärässä. Tiedä, että minäkin olen ollut vapaa ... vapaa kuin tuuli, joka humisten kiittää yli vuorien ja merien... Kuinka voisin sen unohtaa! Se, joka kerran on ollut vapaa, ei enää koskaan voi olla vapautta kaipaamatta! Ja minä olen kauan ajatellut, miten pääsisimme täältä...

ÄÄNIÄ.

— Todellakin!

— Minä en ymmärrä...

GRATUS.

Enkö minä ole sitä sanonut!

CRIXUS.

Minä iloitsen, että sinä puhut noin! Mekin äsken suunnittelimme...

SPARTACUS (kiihkeästi.)

Mitä te suunnittelitte? Sanokaa!

CRIXUS. Niin, me vain ajattelimme, että pitäisi saada kaikki gladiaattorit salaiseen liittoon ja sitten yhdessä tekisimme kapinan...

SPARTACUS.

Se ei kelpaa! Kuulkaa mitä minä olen ajatellut.

ÄÄNIÄ.

— Kerro, kerro!

SPARTACUS. Minun mielestäni eivät gladiaattorit yksinään mitään voi — meitä on kyllä paljon, mutta legioonat ovat lukuisimmat. — (Innostuen.) — Mutta ajatelkaa, että Roomassa on satojatuhansia orjia! Jokainen huvila, jok'ainoa maatalo, jok'ainoa ergastulum on täynnä orjia. Heitä on suunnattoman paljon — heidän lukunsa on kuin hiekkajyvän meren rannalla... Ja näiden orjien elämä on pahempi kuolemaa ... heidän epätoivonsa on pelottava, heidän vihansa hirvittävä — he odottavat vain tilaisuutta, merkkiä, ryhtyäkseen taisteluun. Ja *me* annamme tuon merkin, me gladiaattorit sytytämme tuon palon, joka on polttava poroksi Rooman!

Hänet keskeyttävät innostuneet, kiihkeät

HUUDOT.

— Oi, Spartacus!

— Se olisi suurenmoista!

SPARTACUS. Kuulkaa minua! Meidän täytyy sovitulla ajalla rynnätä täältä, ja kun me kerran täältä pääsemme, samoamme me eteenpäin, aukaisemme kaikkien orjavankiloiden ovet ja hankimme aseita. Meidän joukkomme tulee kasvamaan kuin laviini ... se paisuu kuin lumivyöry Alpeilla! Me järjestämme tuon suunnattoman joukon taistelukykyiseksi, pelottavaksi armeijaksi — ja maan äärestä ääreen vyöryy silloin koston ja vapautuksen huuto, maan äärestä ääreen leimahtaa silloin taistelun liekki, joka panee tyrannit kauhusta kalpenemaan! Ja ne, jotka asettuvat tiellemme, ne murskaantuvat kuin korret sotavaunujen alle!...

KARMIDES (peittää kasvonsa käsillään, nyyhkyttäen.) Spartacus, Spartacus... Me pääsemme vielä vapaiksi ... minäkin pääsen vielä kotiin...

Miltei jokaisen valtaa omituinen, sanaton liikutus.

SPARTACUS. Sinä itket Karmides! Sinä olet vielä niin nuori... Mutta älä tee sitä enää: meidän on nyt purtava hammasta ja toimittava!

ENOMANUS (ihastuneena.)

Tuota olen minä kauan sinulta odottanut!

CRIXUS.

Tuo ei ole entinen Spartacus!

GRATUS.

Päinvastoin! Nyt hän vasta on näyttänyt mikä hän on!

KRATINOS.

Mutta missä on Aratus?

Juoksee miekkailuhuoneeseen.

ENOMANUS.

Poissa...!

CRIXUS.

Kuolema hänelle!

KRATINOS (palaa.)

Paennut! Hän ei ole täällä...

KARMIDES.

Haades nielkään hänet!

Kuuluu uhkaavaa hammasten kiristystä.

SPARTACUS. Siinä tapauksessa hän on mennyt Liciniuksen luokse — eikä meillä ole enää paljon aikaa... Meidän täytyy nopeasti keskustella, suunnitella, päättää... Minä tiedän, mistä saamme aseita...

KRATINOS.

Hiljaa! Licinius tulee!

Syntyy hiljaisuus, ja loistavassa puvussa astuu sisään roomalainen ylimys Licinius. Hänen vartalonsa on kookas, kasvonsa ylpeät ja äänensä röyhkeä ja käskevä, kuten ainakin sen, jota ei vielä koskaan ole uskallettu olla tottelematta.

LICINIUS (silmänten epäluuloisesti ympärilleen.) Miksi ette ole makuulla? Huomenna on taistelu ja teidän pitää olla virkeitä. Mistä te keskustelitte?

Äänettömyys.

LICINIUS (huutaa uhkaavasti.)

Mistä te keskustelitte? Vastatkaa!

Gladiaattorit tuijottavat äänettöminä ja uhkaavina.

LICINIUS Mitä te tuijotatte? Vastatkaa! — (Miltei sähisten.) — Tahdotteko ristille?

Takaa kohoaa muutamia suonikkaita, nyrkkiin puristettuja käsiä ja kuuluu muutamia uhkaavia

HUUTOJA.

— Missä on Kleomenes?!

— Odota!

SPARTACUS (orjille hiljaa, kiihkeästi.)

Vaiti!

LICINIUS Vihdoinkin tulit ilmi! Sinäkö täällä siis kiihoitat? Sinäkö täällä käsket?

SPARTACUS (astuu askeleen häntä kohti sanoen lujasti.)

Minä!

LICINIUS Hyvä, hyvä! Oikein hyvä! — (Huutaa voitonriemuisesti.) — Tänne legioonat!

SPARTACUS.

Aseihin!

Alkaa kuulua sotilaiden astunnan jymy.

Esirippu.

TOINEN NÄYTÖS.

Synkkä pimeys.

Tuossa pimeydessä on kuitenkin, vaikka silmä ei erota, suuri, maanalainen ergastulum —

roomalainen orjaluola. Vuorenraskaana painaa matala holvikatto, ja rosoisista kiviseinistä tihkuu alinomaa vettä — niinkuin hikoilisi sanomattomassa tuskassa joku suuri, liikkumattomaksi kahlehdittu, musta hirviö. Akkunattomana, pimeänä ja ummehtuneena muistuttaa luola suunnatonta, unohdettua hautaa.

Mutta siellä on sittenkin eloa. Lattialla, likaisilla oljilla makaa noin kahdeksankymmentä orjaa, sekaisin eri kansallisuuksista ja roduista. Siinä on joitakin hienopiirteisiä kreikkalaisia ja traakialaisia, vaaleita, kookkaita germaaneja ja gallialaisia, synkkiä karthagolaisia, mustia numidialaisia, libyalaisia ja muita Afrikan kansojen edustajia. Ja vain heidän nääntynyt, läähättävä hengityksensä kuuluu pimeästä — niinkuin kadotettujen, unhotettujen sielujen huokaukset ikuisesta pimeydestä.

Niin erilaisia kuin nämä ihmiset ovatkin, on heissä kaikissa kuitenkin jotain samanlaista: he ovat rääsyisiä, likaisia, kalpeita ja toivottomia. Jotkut näyttävät siltä kuin olisi heidät kaivettu haudoista — niin laihoja he ovat. Toisten kasvoista taas näkyy, etteivät he aina ole olleet orjia, ovat ehkä olleet urhoollisia sotilaita, kenties päälliköitä, mutta täällä ovat he vain orjia — ja se on painanut kaikkien kasvoille tuon hirveän toivottomuuden leiman, joka tekee heidät julman ja peloittavan näköisiksi. Heidän puheensa on milloin tylsää ja välinpitämätöntä, milloin raivokasta, ja toisinaan tuntuu siltä, kuin puhuisivat kuolleet. Useiden liikkeissä on jotain kamalan hillittyä ja uhkaavaa — joka muistuttaa vahvoihin rautahäkkeihin suljettuja petoja... Perällä on mahtava rautaovi, joka johtaa kidutushuoneeseen, ja oikealla olevasta oviaukosta päästään naisorjain komeroon.

Yht'äkkiä kuuluu pimeydestä nuoren tytön kuiskaava, rukoileva ääni

TYTÖN ÄÄNI

Päästä minut! Mitä ... mitä tahdot?

MIEHEN ÄÄNI (kiihkeä, sähisevä.)

Mitäkö tahdon? Sinut minä tahdon! Nyt sen tiedät!

TYTÖN ÄÄNI

Päästä minut! — (Huutaa.) — Agilo! Garizo! Auttakaa!

ERÄS ÄÄNI (väsyneesti.)

Mikä melu? Eikö saa edes nukkua...

GARIZO (äreästi.)

Mitä se on? Kuka huutaa minua? — (Sytyttää soihdun.)

Kun valo välähtää, näkyy miten orjat makaavat suut auki, nääntyneinä. Jotkut ovat heränneet melusta ja katsovat pelästyneinä ympärilleen, mutta muutamat istuvat seinustalla polviinsa nojaten, tuijottaen tylsästi ja elottomasti yhteen paikkaan kuni mielipuolet.

GARIZO (läheten komeron ovea.)

Laske irti! Heti!

KHAKU (sisältä.)

En laske! Tahdon hänet!

GARIZO (kiihtyen.) Se, mitä sanot, ei tule tapahtumaan, sillä *minä* tahdon hänet! Tyttö kuuluu heimooni — ja muutenkin otan hänet!

KHAKU (tulee ulos ja syöksyy Garizoa kohti.) Haa! Sinä koira! Mikä etuoikeus sinulla on olevinaan? Sanon vouldille, niin saat hänet vielä tänä yönä! Hänhän on käskenyt ... ja etkö muista, että täällä on jokaisella vapaus jokaiseen naiseen...

ÄÄNI (keskeyttäen.)

Se onkin ainoa vapautemme...

GARIZO (kähisee uhkaavasti.) Älä tule lähemmäksi, nauta, taikka murskaan saastaisen kallosi kuin pähkinän!

AGILO (kookas, nuori orja, heräten ja nousten seinämältä.)

Mikä meteli? Lakkaatteko kirkumasta siellä ... taikka...

Yhä useammat orjat ovat heränneet melusta, ja joukosta kuuluu seuraavia

ÄÄNIÄ.

— Pysykää alallanne, hullut!

— Hiljaa, hiljaa!

- Menkää nukkumaan, senkin siat!
- Vouti kuulee!
- Eikö saa enää nukkua...?
- Ettekö ymmärrä, että vouti kuulee?

KHAKU.

Tahdon hänet!

GARIZO.

Et tule saamaan!

ÄÄNIÄ.

— Hiljaa! Hiljaa!

AGILO (uhkaavasti.) Vai niin, sinä musta libyalainen sika! Mutta jos et paikalla asetu — niin olet sinä kuoleman! — Hildegard, tule tänne!

Naisten komeron ovelle ilmestyneiden naisten joukosta tulee nuori tyttö ja menee Agilon viereen.

VANHA NAISORJA (tyytymättömällä äänellä.) Mikä melu syntyy tässä yhdestä tyttöletukasta? Kaikki ovat saaneet täällä taipua... Ei suinkaan hän aio täällä säilyä koskemattomana?

Nauraa kuivaa, pahansuopaa naurua.

ÄÄNIÄ

- Mutta hänhän on vasta neljäntoista vuotias!
- Antakaa minun nukkua...
- Kyllä hän on jo kelvollinen!
- Hän tahtoo säilyä neitseenä!

Naurua.

VANHA NAISORJA.

Neljäntoista vuotias! Minulla oli siinä ijässä jo lapsi!

ÄÄNI.

Älkää melutko!

KHAKU.

Minä tahdon hänet!

ARTARIK (eräs suuri, synkkä germanilainen, joka koko ajan on käsiinsä nojaten istunut seinustalla ja tuijottanut eteensä, nousee ja puhuu hillityllä, läpitunkevalla äänellä.) Oi te kiroitut elukat! — (Murinaa ja liikehtimistä.) — Niin, elukoita te olette! Te teette työtä kuin aasit, te teette *kaiken* työn — ja täällä te käyttäydytte kuin kiimaiset koirat! Teidän ainoana päämääränänne on tyydyttää himojanne — siittää uusia orjajoukkoja kiroituille herroillenne! Oi, te onnettomat raukat!

Vaieten ja häveten kuuntelevat orjat. Hetken kuluttua kuuluu muutamia

TOIVOTTOMIA ÄÄNIÄ.

- Mitä pitäisi meidän sitten tehdä?
- Niin, sanoppa se!
- Mitä me voimme tehdä?

ARTARIK. Paljon, paljon voisimme tehdä, jos te olisitte toisenlaisia! Orjien pitäisi olla rohkeita, tarmokkaita ja ennen kaikkea *yksimielisiä* — silloin voisimme vapautua. Mutta te olette veltoja, tietämättömiä, pelkureita, petollisia...

Hänen puheensa keskeytyy, sillä ovi avautuu ja sisään tuodaan sidottuina Karmides ja Enomanus, jonka kasvoista virtaa veri. Orjavouti apulaisineen kiinnittää heidän kahleensa seinässä lattian rajalla oleviin rautarenkaisiin. Kun se on tehty, sanoo

ORJAVOUTI (uhkaavasti ja ilkkuen.)

Siinä saatte olla huomiseen! Huomenna pääsette ristille!

ENOMANUS (tempoo raivoisasti kahleitaan, huutaen.)

Ja sinä tulet seuraksemme! Spartacus pitää kyllä siitä huolen!
Odota...!

ORJAVOUTI (nauraen pirullisesti.) Sinun Spartacuksesi minä kytken hyvin pian viereesi! Ehkä sinua

ilahduttaa kuulla, että Licinius juuri antoi Clodiukselle käskyn mennä kolmentuhannen sotilaan kanssa ottamaan hänet kiinni ja tuomaan tänne elävänä tai kuolleena! — Äh! Vieläkö uhkaillet, sinä kelttiläinen koira!

Orjavouti poistuu.

KIIHKEITÄ ÄÄNIÄ.

— Mitä on tapahtunut?

— Jumalien nimessä, mitä on tapahtunut?

KARMIDES.

Kapina!

ÄÄNIÄ.

— Kapina?

— Onko se totta?

— Kerro, kerro!

KARMIDES. Asia tapahtui niin, että huomenna piti alkaa kilpaleikit, ja me päätimme yöllä karata miekkailukoulusta, avata orjavankiloiden ovet ja ryhtyä kapinaan. Mutta eräs Aratus meni ilmoittamaan aikeestamme Liciniukselle ja hetken kuluttua piirrettiin miekkailukoulu; Licinius suuren sotilasjoukon kanssa astui sisään ja määräsi meistä suurimman osan vangittavaksi. Silloin Spartacus käski meidän hyökätä ja syöksyä etumaisena sotilasten kimppuun. Siinä syntyi taistelu elämästä ja kuolemasta — jokainen meistä tiesi, että ellemme pääse ulos, joudumme jok'ainoa ristille. Paljon meistä kaatui, mutta Spartacus pääsi kuin pääsikin suuren joukon kanssa vapauteen!

ÄÄNIÄ.

— Mitä sinä puhut ..?

— Onko se totta?

— Miten jouduitte vangiksi?

ARTARIK

Kaatuiko sotilaita paljon?

KARMIDES. Ainakin kahta vertaa enemmän kuin meitä! Minulle kävi niin onnettomasti, että heittivät takaapäin verkon ylitseni — ja siinä olin kuin kärpänen! Viimeiseksi näin miten Aratus-petturi seisoi siellä sotilaitten takana voitonriemuisena... Mutta keskellä tulisinta taistelua ryntäsi Spartacus sivuun, tappaen kaksi sotilasta, ja lävisti petturin! Spartacus oli sanonut sen hänelle, ja minkä hän kerran sanoo, se tapahtuu ehdottomasti! Ja te saatte nähdä, että hän pelastaa meidät kaikki!

ÄÄNIÄ.

— Olisiko se mahdollista...?

— Ne tuhoavat hänet. Capuassa on niin paljon sotajoukkoja.

KARMIDES (innostuen.) Oh! Te ette tunne Spartacusta. Häntä ei tuhoa mikään! Jospa vain olisitte äsken nähneet hänet taistelussa! — Te voitte aavistaa, että siinä ovella ja eteisessä syntyi tavaton tungos, mutta Spartacuksella yksin oli tilaa — kaikki, jotka hänen lähelleen joutuivat, ne kaatuivat... Niinkuin hirmumyrsky raivaa itselleen tien, kaataen armotta kaiken mitä eteen sattuu — samoin lakaisi itselleen tien Spartacus! Ja hänen jälessään ryntäsivät kaikki...

ARTARIK (keskeyttäen.) Sellainen taistelu siellä ylhäällä, ja me täällä kirotussa luolassa emme tiedä mitään... Kunhan hän nyt vain voisi pitää puoliaan?

ÄÄNIÄ.

— Ah, ja me emme voi tehdä mitään!

— Oi, jospa hän voittaisi!

KARMIDES. Minä tiedän hänen voittavan. Hän ryntää orjavankiloihin, vapauttaen orjat — siellä on joukkoja loppumattomiin! Ja meitä hän ei unohda — te pääsette kaikki vapaiksi!

ARTARIK. Vapaa! Miten oudolta ja kummalliselta kuuluukaan tuo sana! Vapaa ... vapaa... — (Synkästi.) — Ei, se on mahdotonta.

KARMIDES.

Luottakaa vain Spartacukseen!

RODULF (hiljaa ja synkästi.)

Meidän on turha toivoa...

AGILO (haaveillen.) Jospa vielä kerran pääsisikin vapaaksi... Yöt, päivät kulkisin, kunnes olisin kotimaassa, kotona... Sitten nousisin minä vuoriston korkeimmalle huipulle, sille, jonka peittää ikuinen, hohtava lumi ... ja antaisin katseeni liittää yli kukkuloitten, järvien ja loppumattomien metsien... — Vieläkö muistat kotiamme, Hildegard?

HILDEGARD (nyyhkien.)
Muistan ... muistan...

RODULF (peitettyllä hellyydellä.)
No, no, älkää nyt muistelko mitään...

KARMIDES (heltyen.)
Älä nyt itke...

AGILO (Karmidekselle.) Hän oli niin pieni silloin, kun meidät tänne raahattiin, siitä on niin kauan ... ja kuitenkin hän muistaa. — (Hildegardille.) — Älä nyt itke — ehkä pääsemme vielä kotiin... Ajattele, miten äiti ilostuisi, kun sinä olet noin suuri tyttö! — (Hiljemmin.) — Jos hän vielä elää...

HILDEGARD (painaa itkien päänsä veljensä rinnalle.)
Emme näe häntä enää...

KARMIDES. Ole huoletta, tyttöseni! Spartacus tulee varmasti tänne, ja silloin olet sinä vapaa kuin lintu! — (Hiljemmin, aivankuin uneksien.) — Minullakin oli sisko, samanlainen kuin sinäkin... Ja iltasin kun aurinko laski mereen, kun kaikki hohti kullalta ja purppuralta ja satakielet lauloivat ... silloin oli minulla aina tapana kävellä hänen kanssaan puutarhassa... Ah, minä muistan vielä erään hiekkakäytävän, jonka kummallakin puolen kasvoi ruusuja ja orvokkeja — vain ruusuja ja orvokkeja... Ja niiden tuoksu...

ENOMANUS (keskeyttäen, synkästi.)
Älä puhu turhia, Karmides. Mehän istumme täällä — kahleissa...

Karmides antaa päänsä vaipua.

AGILO
Minä uskon, että me vielä pääsemme vapaiksi ... pääsemme kotiin...

GARIZO (kolkosti.)
Minulla ei ole enää kotimaata — sen ovat roomalaiset hävittäneet.
Minulla ei ole kotia — sen ovat roomalaiset polttaneet. Minulla ei ole ainoatakaan omaista — kaikki omaiseni ovat roomalaiset surmanneet...
Kukaan ei minua odota — ei kukaan...

Peittää kasvonsa, kiristellen hampaitansa.

ARTARIK Minäkin tahtoisin vielä päästä vapaaksi... Ja sitten en enää toivoisi muuta kuin saada yhden ainoan kerran johtaa joukkoani — samaa, kaikkitallaavaa ratsujoukkoa, jota johdin ennen! — Tiedätekö, minne sen johtaisin? *Roomaan!* — (Raivostuen.) — Verimereen tahtoisin upottaa nuo kirotut mässääjät!

RODULF
Turhaan raivoat sinä, Artarik. Emme voi mitään...

Äänettömyys.

KHAKU Sinä Agilo, sinä Garizo olette vihaisia minulle, ja minä olen tehnyt väärin... Mutta miksi olisin parempi? Sillä jos minulle sanottaisiin: valitse, jää tänne luolaan, tahi mene heti yksinäsi kuolemaan keskelle aavikkoa — niin ilolla menisin aavikolle! — Vaikka jano siellä kuivaisikin kurkkuni, vaikken enää koskaan näkisi yhtään palmua ... yhtään pientä, vihreätä pensasta ... niin näkisin minä kuitenkin keltaisen hiekan, sinisen taivaan... Minun ylitseni puhaltaisi vapaa, kuuma tuuli ja aurinko ... hehkuva aurinko suutelisi minua kuolinhetkelläni... Mutta täällä ... täällä me kuihdumme kuin palmut, jotka eivät saa milloinkaan aurinkoa nähdä...

Äänettömyys.

ARTARIK Älkäämme enää puhuko turhia... Meidän täytyy ajatella mitä voisimme tehdä.

ÄÄNIÄ.
— Niin, todellakin.
— Mitä me voimme?

ARTARIK. Minä luulen, että voisimme murtautua jotenkin täältä ja sitten yhtyisimme Spartacuksen joukkoon...

ÄÄNIÄ.

- Nouskaamme kapinaan!
- Emme pääse täältä...
- Ovet säpäleiksi!

Syntyy liikettä ja melua. Viimeisetkin nukkuneet heräävät, syöksähtävät ylös hieroen silmiään, käsittämättä mistä on kysymys.

RODULF (vaatien hiljaisuutta.) Mitä te aiotte, hullut? Mitä te voitte kapinoillanne? Herroja ja orjia on aina ollut ja tulee olemaan vastakin. Ja mitä ovat orjat *ennen* voittaneet kapinoilla? Ruoskintaa, ristiinnaulitsemista... Minä muistan miten Sicilian orjakapinan aikana...

HUUTOJA.

- Tuki suusi, vanha korppi!
- Hän puhuu totta!
- Meidät ruoskitaan!
- Meidät naulitaan ristille!

ARTARIK (kiihkeästi.) Kuulkaa minua! Eikö meitä *nyt* ruoskita pahemmin kuin koiria — eikö joukostamme jok'ainoa päivä viedä veljiämme ristille, piinapenkkiin? Eikö meitä kiduteta syyttömästi? Haa! Me elämme vain *heidän* hyväkseen, *heidän* huvikseen! Kuolema on satakertaisesti parempi kuin meidän elämämme...

Hänet keskeyttävät kiihkeät, raivoiset

HUUDOT.

- Parempi on kuolema kuin tämä elämä!
- Meitä kidutetaan nälällä!
- Emme voi mitään!

KARMIDES.

Älkää huutako, meidän täytyy ajatella, miten voisimme...

HUUDOT.

- Katsokaa katkaistua kättäni!
- Kapinaan!
- Kuolemaan!

Naisorjain komeron ovelle ilmestyy useita puolialastomia, kalpeita ja pelästyneitä naisia, ja muutamat lapset alkavat itkeä.

ARTARIK. Älkää huutako! Ettekö ymmärrä, että meidät kuullaan! Meidän täytyy suunnitella, saada aseita ja sitten päästä yhteyteen toisten kanssa...

Äkkiä aukenee ovi ja orjavouti ilmestyy ovelle — ja silmänräpäyksessä syntyy haudan hiljaisuus; lapsetkin lakkaavat itkemästä — hekin hienolla vaistollaan käsittävät, että jotain tavatonta on tuossa äkillisessä hiljaisuudessa... Vouti silmäilee hetken orjajoukkoa pahaenteisin, uhkaavin katsein ja kysyy vihdoin hitaasti:

VOUTI.

Mitä täällä on?

Pitkä, kiduttava hiljaisuus — ja yht'äkkiä syöksyy Garizo raivokkaasti kiljaisten voudin kimppuun, iskien häntä kivellä päähän; vouti lyhyhistyy maahan, jääden siihen tunnottomana makaamaan.

HUUTOJA (kauhistuneita, epätoivoisia ja hurjia.)

- Mitä sinä teit?
- Hän kuoli!
- Olemme hukassa!
- Nyt joudumme kaikki ristille!
- Kuolema voudeille!
- Kapinaan!
- Jumalat, me olemme hukassa!
- Ulos! Mennään pois!
- Me olemme hukassa!

— Kapinaan!

Joukko liikehtii, se aikoo rynnätä ulos orjavankilasta, muutamat ovat jo ovella — mutta silloin syöksyy portaita alas Licinius, ja kaikki seisahtuvat kuin naulattuina.

LICINIUS Mikä melu? — (Huomaa voudin.) — Haa! — (Kääntyy nopeasti takaisin sulkien oven.)

Painostavan hiljaisuuden keskeyttää vain epätoivoinen kuiskaus: Me olemme hukassa! — Ja hetken kuluttua ryntää Licinius miekka kädessä uudelleen sisään orjavoutien ja sotilaitten seurassa.

LICINIUS (huutaa uhkaavasti.)

Mitä täällä on tekeillä? Mitä? Vastatkaa, koirat!

VOUTI (toipuen.)

Kapina, herra ... täydellinen kapina...

LICINIUS

Kuka täällä kapinoi?

VOUTI (osoittaen useita.)

Tuo, tuo ja tuo ... kaikki!

LICINIUS (uhkaavasti.) Vai haluatte *tekin* kapinoida! No, kyllä minä valmistan teille kapinan! Koirat! Likaiset siat! Viekää heidät tuonne kidutushuoneeseen! Puhkaiskaa heidän silmänsä, pankaa heidät piinapenkille! Tuo, tuo ja tuo heti ristille! Ristille!

Orjat seisovat lamaantuneina ja näkevät kauhukseen, miten suuri rautaovi avataan ja orjavoudit alkavat raahata heidän tovereitaan sinne. Kolme orjaa lähetetään heti ylös rappusia — ristiinnaulittaviksi.

LICINIUS (osoittaa Artarikia, Garizoa ja muutamia muita, sanoo julman hymyn väreillessä huulillaan.) Näitä ei saa ruoskia. Ei! Mutta hengellänne vastaatte, etteivät he karkaa! Kahleisiin! — Nyt *aluksi!*

KHAKU (on ryhtynyt vastarintaan. Hän huijaa hurjasti ympärilleen, niin että useita sotilaita kaatuu, ja huutaa.)

Oh, te koirat! Te saatte vielä katkerasti tätä katua! Odottakaa! —

(Orjat alkavat liikehtiä.)

LICINIUS

Tukkikaa hänen suunsa! Repikää kieli hänen kidastaan!

Kahta raivokkaammin hyökätään hänen kimppuunsa. Uusia voimia saapuu apuun, hänet kaadetaan vihdoin lattialle, mutta sieltäkin, sätkyttelevän joukon alta, yli naisten kirkunan ja lasten itkun, kuuluu hänen raivosta käheä, mieletön äänensä:

— Odottakaa! Kaikki saatte ... pian!

Kuuluu kipeä älähdys ja:

ORJAVOUTI (hypähtää ylös verisin sormin ja huudahtaa.)

Oh! Se puri sormeni poikki!

LICINIUS.

Pankaa hänet piinapenkille!

Vielä kuuluu Khakun tukehtunut kähinä: Odottakaa, odottakaa...

LICINIUS (ivaten.)

Odota nyt vain itse hetkinen! Sinä kyllä rauhoitut!

Myöskin Agilo on ryhtynyt vastustamaan, mutta hänet on heti saatu sidotuksi. Kun häntä raahataan toiseen luolaan, huutaa hän epätoivoisessa raivossa.

AGILO

Tappakaa minut heti! Tappakaa heti! Tappakaa heti!

LICINIUS (kylmästi.)

Puhkaiskaa hänen silmänsä — heti!

Perimäisessä luolassa on jo kaikki valmista; ruuvipenkeillä viruvat soihtujen himmeässä, kellertävässä valossa luonnottomasti venytetyt, liikkumattomat ruumiit. Suuri rautaovi suletaan ja heti kuuluu sen

takaa Agilon tukahutettu parkaisu ja sen jälkeen toinen.

HILDEGARD (syöksyen epätoivoisesti paksua rautaovea vastaan.)
Agilo! Veljeni, veljeni, veljeni! — (Huutaa hurjasti.) —
Viekää minutkin tuonne!

LICINIUS (miltei makeasti.)
Sinä tahtoisit seurata veljeäsi?

HILDEGARD.
Tahdon!

LICINIUS.
Hyvä on. Sinä saat seurata häntä — Manalaan. — Viekää hänet ylös!

Häneen tartutaan ja lähdetään kulettamaan ylös rappusista.

Rautaoven takaa alkaa kuulua ruoskien vinkuna ja läiske, ruoskittavien tuskallinen ähkynä ja voiške. Joku nainen kirkasee vihlovasti, lapset itkevät ja muutamat naiset heittäytyvät maahan Liciniusta kohden ja joukosta kuuluu kauhistuneita, rukoilevia

ÄÄNIÄ.
Armoa, herra! Armoa!

LICINIUS.
Teidän vuoronne tulee heti!

ÄÄNIÄ.
Armoa, armoa!

LICINIUS (seisoo korkeana ja voimakkaana kädet ristissä rinnallaan luolan ovella ja ilkkuu kylmällä, raa'alla äänellä, joka kuuluu yli ruoskanläiskeen, voiškeen ja itkun.) Kas niin! Siinä on teille armoa! Siinä on teille kapinaa — siat!

Esirippu.

KOLMAS NÄYTÖS

Sama luola kuin edellisessä näytöksessä. Eroituksen huomaa vain siinä, että nyt on ulkona päivä ja katossa olevasta, paksulla rautaristikolla varustetusta luukusta virtaa sisään himmeä, kuollut valo — ikäänkuin harmaa sumu — niin että vain vaivoin eroittaa huoneen sisustan. Suuri rautaovi on auki, mutta takimainen luola on aivan pimeä.

Oikealla, lattian rajassa oleviin renkaisiin on Karmideksen ja Enomanuksen viereen raskailla rautakahleilla sidottu käsistä ja jaloista kymmenkunta orjaa, niiden joukossa Artarik, Garizo, Althios y.m., joita on pidetty kapinan kiihoittajina. Kahleet ovat niin lyhyet, etteivät he voi seistä eivätkä maata, vaan täytyy heidän epämukavasti kyykyllään istua, kun kahleet estävät jalkoja suoristamasta. Ja oljilla viruu ruoskittuja orjia. Muutamien haavoja on koetettu sitoa likaisilla rääsillä, mutta veri on tunkeutunut rääsijien lävitse ja he näyttävät vielä kurjemmilta kuin ne, joilla näkyy vain paljaat, veriset, rikkiruoskitut selät. Muutamat valittavat ja voihkivat ääneen ja vääntelehtivät tuskissaan; heidän poskillaan palaa kuume ja useat heistä hourivat, puhuen hulluja, epäselviä sanoja; toiset rukoilevat tuskin kuuluvalla, käheällä äänellä: vettä, vettä! Mutta muutamat makaavat äänettöminä kiristellen hampaitaan ja väännellen hiljaa nyrkkiin puristettuja käsiään — vain silloin tällöin pusertuu heidän kuivista kurkuistaan raskas ähkynä.

Muutamia vanhoja orjia ja naisorjia on jätetty ruoskimatta ja jotkut heistä koettavat lievittää raadeltujen tuskia. Mutta kun ei ole edes vettä, on se aivan turhaa. Sentähden useimmat istuvatkin luolan seinustoilla kyynärpäät polvien varassa tuijottaen vain synkästi eteensä.

GARIZO (istuu kytkettynä, koettaa oikoa jäseniään sanoen hiljaa ja synkästi.)
Oi miten jalkojani polttaa! Luulen niiden palavan poroksi ja heti katkeavan!

Pitkä äänettömyys. Ei kuulu muuta kuin ruoskittujen sihisevä, läähättävä hengitys ja heikkoja valituksia, ja jotkut käheät äänet pyytävät: vettä!

GARIZO.

Kuinka kauan olemme jo tässä istuneet?

ÄÄNI (toivoton, välinpitämätön.)

Kolme vuorokautta.

GARIZO Kolme vuorokautta! Ja minusta tuntuu, että ruoskimisesta on kulunut jo kolme viikkoa!

ALTHIOS (eräs nuori kytketty orja.)

Minun on nälkä. Miksi ne kirotut eivät tuo ruokaa? Minä kuolen nälkään!

ÄÄNI (harmistunut, loukkaantunut.)

Eihän kukaan ole saanut ruokaa!

KARMIDES (tuskastuneena.)

Oi, missä viipyy Spartacus? Missä hän on?

ENOMANUS (synkästi.)

Hän on kuollut... Muuten olisi hän jo meidät pelastanut.

GARIZO.

Turhaan me häntä odotimme...

KHAKU (joka on maannut tainnoksissa, virkoaa; hänen selkensä on aivankuin punainen lihamöhkäle ja hän alkaa huutaa käheällä, heikolla äänellä:)

Vettä, vettä, vettä! Antakaa vihdoinkin vettä!

ALTHIOS (vihaisesti.)

Ole vaiti! Etkö sinä kirottu tiedä, ettei meillä ole pisaraakaan vettä!

GARIZO.

Nyt ne alkavat taas kaikki houria.

KHAKU (heikommin.)

Antakaa vettä...

GARIZO.

Miksei hän jo kuole? Kuinka kauan hän kestää?

ÄÄNIÄ.

Vettä, vettä!

ÄÄNI.

Niin, miksei hän kuole?

RODULF (tulee horjuen seinämältä ja kumartuu kuolevan libyalaisen ylitse, tarkastaen hänen selkäänsä.) Ihmeellistä, kuinka kauan hän kestää, ja hänen selkensä on aivan riekaleina ... tuo paljas lapaluukin nousee ja laskee hänen hengittäessään kuin elävä olento. Eh, julmurit, kun ripottivat hiekkaa tuollaiseen... No, nyt se alkaa taas...

KHAKU (nostaa päätään ja silmät kauhusta pyöreinä huutaa.)

Älkää päästäkö sitä päälleni! Se on leijona! Auttakaa!

ARTARIK (joka koko ajan on synkästi tuijottanut yhteen paikkaan, nostaa päänsä, katsoo huutajaan kiusaantunein kasvoin ja sanoo kolkosti.) Tukkikaa hänen suunsa!

ÄÄNIÄ.

— Hän hourii!

— Hän kuolee!

— Pian hän kuolee!

ERÄS KYTKETYISTÄ (sanoo raivostuen.)

Sinä, Artarik olet syyppää onnettomuuteemme! Sinä kehoitit kapinaan!

ÄÄNIÄ.

— Se on totta!

- Tuki nyt itse hänen suunsa!
- Pian hän kuolee, katsokaa...

KHAKU (keskeyttäen.) Missä on keihääni? Myöhäistä, myöhäistä... (Korisee joitakin epäselviä sanoja ja entistä äänekkäämmin kuuluvat valitukset, voiheet ja) vettä, vettä!

GARIZO

Älkää ruvetko riitelemään ja syyttämään...

SAMA KYTKETTY ORJA (kiukkuisesti.) Ole vaiti, koira! Sinähän löit voutia! Kuulkaa, lyökää kuoliaaksi nuo kiihottajat!

ÄÄNIÄ.

- Oikein puhuttu!
- Tappakaa kiihottajat!
- Ajatelkaa nyt myös hiukan — heillä oli hyvä tarkoitus.

RODULF. Vieläkö meidän nytkin pitäisi keskenämme tapella, vaikka toiset ovat kahleissa ja toiset kuolevina?

KHAKU. Ajakaa se pois selästäni... Miten syvälle se tunkee kyntensä ... terävät, terävät kynnet...

ÄÄNIÄ.

- Nyt hän kuolee! Katsokaa hänen silmiään.
- Hän kalpenee...

KHAKU (yhä heikommin.)

Miksette auta? — (Rukoillen epätoivoisesti.) — Etkö *sinäkään* äiti... Voi sinua...

(Korisee epäselvästi, niin että vain vaivoin eroittaa sanat)

Et sinäkään...

(Ponnistautuu epätoivon voimalla selälleen, korisee vielä hetken ja kuolee.)

ÄÄNIÄ.

- Hän on kuollut! Se oli hyvä!
- Kunhan saisimme kaikki kuolla...
- Miten sitkeähenkinen!
- Vihdoinkin hän kuoli...

Äänettömyys.

TOIVOTON ÄÄNI.

Kunhan saisimme kaikki kuolla...

AGILO (kohoutuu hiukan; hänet on ruoskittu ja hänen molemmat silmänsä ovat puhkaistut; katkerasti, hampaitaan kiristellen hän sähisee.) Tappakaa minutkin...

Valitukset ja rukoilevat pyynnöt: vettä, vettä! ovat ainoana vastauksena.

AGILO.

Rukoilen teitä ... surmatkaa minut.

ÄÄNIÄ.

- Ei ole aseita!
- Niin, millä?

AGILO. Garizo! Toverini, veljeni ... muistatko, että minä kerran pelastin sinut kuolemasta... Nyt pyydän sinua: surmaa minut!

Ei vastausta.

AGILO (haparoiden epätoivoisesti käsillään.) Missä sinä olet Garizo? Vastaa! Olethan sinä elossa ... kuulin äänesi... — (Valittaen.) — Kaikki on minulle nyt pimeätä ... minun ympärilläni on musta yö... Ja kaikki ovat minut hyljänneet — kuolemakin... Missä on Hildegard? — Niin, niin ... minä muistan...

GARIZO (käheästi, raskaan liikituksen valtaamana.)

Minä en voi mitään, Agilo... Minun käteni ovat kahleissa...

AGILO (epätoivoisesti.)

Rodulf, surmaa sinä minut...

KARMIDES.

Tappakaa hänet! Ei tätä jaksa kuunnella!

ÄÄNIÄ.

- Murskatkaa hänen päänsä!
- Tukehduttakaa hänet!
- Kurista hänet, Rodulf!

RODULF (tulee Agilon luokse; syvällä tuskalla.) Poikani... poikani... — (Vääntelee käsiään, ja taas kuuluu vain ruoskittujen raskas, läähättävä hengitys, valitukset ja yhtämittäinen, käheä kuiskina) vettä, vettä! (Äkkiä tarttuu Rodulf kuolevaa kurkkuun; tämä ei tee vastarintaa: suu vain aukenee ja kurkusta tunkee käheä korina. Rodulf irroittaa otteensa, hypähtää kauhistuneena ylös ähkyen). En voi ... en voi...

ÄÄNIÄ.

- Tämä on kauheata!
- Odota sitten vain kuolemaa!

RODULF (kauhistuneena.)

Hän on pyörtynyt...

KARMIDES.

Ehkä hän jo kuoleekin...

GARIZO.

Kantakaa pois libyalainen! Tuonne toisten kuolleitten joukkoon! — (Viittaa kidutushuoneeseen.)

VANHA NAISORJA (väsyneesti.)

Mitä se hyödyttää?

Pitkä äänettömyys.

ALTHIOS (joka kauan on ollut vaiti, sanoo hiljaa, kauhulla.)

Miksi meitä ei ruoskittu?

ÄÄNI.

Kuinka niin?

ALTHIOS (niinkuin ei olisi kuullut kysymystä.)

Miksi meitä ei ruoskittu? Mikä odottaa meitä?

ÄÄNI.

Ehkä ristiinnaulitseminen.

GARIZO.

Ei, Davus, Crispus ja muut riippuvat jo ristillä. — (Hetken kuluttua.)

— Meille keksitään jotain uutta, kauheata...

Kylmä kauhu kahlehtii heidät äänettömyydellään, ikäänkuin he nyt vasta käsittäisivät kamalan tilansa.

ALTHIOS (kauhulla.)

Nyt tiedän: *nälkäkuolema!*

RODULF

Niin, niin ... minä olen sen tiennyt...

GARIZO (riuhtoen kahlehdittuja käsiään, raivolla.)

Oi kirotut! Kirotut! Kirotut!

ÄÄNIÄ.

- Antakaa vettä!
- Kurkkuni palaa!
- Minä kuolen...

RODULF.

Turhaa. Emme voi mitään... Meidän osamme on vain kuolema.

ARTARIK (huokaa raskaasti ja mutisee.)

Niin, kuolema...

Vähitellen heikkenevät valitukset ja voiheet; vain heikosti kuuluu: vettä, vettä!

ARTARIK (pitkän äänettömyyden jälkeen tuskallisesti ja toivottomasti.) Turhaan olette te vapaudesta uneksineet... Emme enää koskaan näe kotimaata... Niitä jokia, niitä metsiä ... niitä vihreitä metsiä...

Äänettömyys. Eräs kahlehdituista vain hiljaa nyyhkii.

ARTARIK (itseksensä, hiljaa ja surullisesti.)

Minun pieni poikani ... poikani... En näe häntä enää milloinkaan... —

(Särkyneellä äänellä.) — Oi, miten kauniit ja pehmeät olivat hänen kiharansa...

Painaa kasvot käsiinsä ja alkaa äänettömästi itkeä. Pitkä äänettömyys. Hiljaista, toivotonta nyyhkinää — ja tuskin kuuluvana, hentona kuiskauksena hiipii joidenkin kuolevien kurkusta: vettä, vettä... Tuntuu kuin huokuisi luolan pimeistä nurkista itse kuolema — niin toivotonta on kaikki.

Silloin alkaa ylhäältä kuulua huutoja, ryskettä ja taistelun jymyä, ensin heikommin, sitten kovemmin ja läheten onnettomien luolaa. Kalpeina, henkeä pidättäen kuuntelevat orjat.

ALTHIOS (hiljaa, kauhuissaan.)

Mitä ... mitä? Minä murskaan pääni!

KARMIDES (riemulla.)

Se on Spartacus!

Yhä lähenee jymy, hirmuisella voimalla lyödään oveen ja muutamien iskujen jälkeen lentää se säpäleiksi ja sisään syöksyy orjajoukon etunenässä Spartacus. Hänen roomalaismiekkansa on veressä ja hänen äänensä kuuluu sytyttävänä ja kiihkeänä.

SPARTACUS.

Ylös orjat! Nouskaa! Taisteluun! Kostakaa! Olette vapaat!

ÄÄNIÄ (hämmästyneitä, tylsiä.)

— Ah!

— Onko se totta...?

— Me olemme kahleissa...

SPARTACUS (tulee nopeasti kahlehdittujen luokse, kumartuu.)

— Kahleet poikki! Alasimet ja moukarit tänne! Ja tuokaa valoa!

KARMIDES.

Vihdoinkin sinä tulit, Spartacus!

SPARTACUS.

Mikä ääni? Kuka? — (Lähenee Karmidesta.) — Karmides! Sinä täällä! Ja

Enomanus! Me luulimme teidän kaatuneen!

KARMIDES (liikutuksen vallassa.) Sinä tulit kuitenkin... Onko teillä ollut taisteluju...? Onko joukkonne suuri...?

SPARTACUS (reippaasti.)

Kohta näet miten paljon meitä on... Juuri viime yönä tuhosimme

Clodiuksen joukon...

Silloin tuodaan soihtu ja kun se alkaa valaista, näkyy koko hirvittävä näytelmä kokonaisuudessaan. Spartacus on vähällä astua äskettäin kuolleen Khakun ruumiin päälle, joka makaa lattialla selällään, suu avoinna ja lasittuneet silmät tuijottaen suoraan ylös. Ja nyt, kun kidutetut näkevät, että tulijat todellakin ovat pelastajia, näyttää siltä kuin nousisivat kuolleet haudoistaan: luurangoiksi laihtuneet, raadellut ruumiit kohoavat — ruumiit, joissa elävältä näyttävät vain silmät, kuumeiset, palavat, mielettömät silmät; verentahraamat, likaiset kädet ojentuvat ja luolan täyttää jälleen tuo kamala, sekava ja tuskallinen valitusten kuoro, josta paraiten erottaa sanat: vettä, vettä, vettä! Nekin, jotka eivät enää jaksaa kohota, kääntävät hiukan päätänsä ja kuiskaavat hiljaa sinertävillä huulillaan: vettä.

ÄÄNIÄ.

— Mitä?

— Mitä tämä on?

SPARTACUS.

Haa! Kaikki ruoskitut...

GARIZO. Ei ihan kaikki ... mutta kukaan ei ole kolmeen päivään saanut ruokaa eikä vettä...

ARTARIK.

Ja tuolla ovat kuolleet.

SPARTACUS (menee nopeasti peremmälle, jonne Artarik on viitannut. Ja aivankuin saadakseen lisää kiihdykettä vihalleen, kääntää hän kahta ruumista ja tarkastaa hyvin läheltä niiden maksamaisia, raadeltuja selkiä. Tulee hiukan keskemälle kasvot raivosta vääristyneinä, nostaa molemmat nyrkkinsä ilmaan ja aukaisee suunsa, ikäänkuin tahtoisi kirouksellaan hävittää maailman — mutta ei sano mitään; hetken kuluttua lausuu kolkolla läpätunkevalla äänellä, jossa kuvastuu pohjaton viha ja uhka:)

— Hyvä on!

Kääntyen orjajoukon puoleen, jonka on vallannut sama äänetön raivo, sanoo hän samalla, uhkaavalla äänellä:

— Katsokaa! Siinä ovat teidän veljenne...

Kuuluu joitakin käheitä ääniä ja kohoaa muutamia suonikkaita käsiä.

SPARTACUS.

Siinä ovat veljenne... — (Havahtuen.) — Mikä täällä löyhkää?

ARTARIK.

Ruumiit. Niitä on paljon enemmän tuolla toisessa luolassa.

UHKAAVIA HUUTOJA.

— Voi tyranneja!

— Voi herrojamme!

— Kosta!

— Roomaan!

SPARTACUS. Hyvä on, hyvä on! Minä huomaan yhä selvemmin, että ennenkuin me voimme olla vapaina, on Rooman valta perin juurin hävitettävä maailmasta — hävitettävä kuin saastainen rutto! Heidän on hävitettävä maan päältä — tahi meidän.

ÄÄNIÄ.

— Oikein, Spartacus!

— Heidät on kaikki surmattava!

— Ei armoa!

SPARTACUS. Mutta käsitättekö, että orjien pitäisi olla *yksimielisiä*. Koko Rooman valtakunnan orjat pitäisi saada taisteluun. Silloin olisi heidän loppunsa...

GARIZO.

Mutta irroitakaa vihdoin nuo kirottut kahleet!

SPARTACUS (hiukan hätkähtäen.) Lausuit viisauden: Ei sanoja, vaan toimintaa! Nopeasti kahleet poikki ja tuokaa heille vettä ja ruokaa. — Ei — kantakaa heidät pois tästä hornan luolasta!

Toiset alkavat kantaa ulos valittavia haavoitettuja, toiset ottavat esiin alasimia ja moukareita, ja voimakkailla iskuilla lyödään kahleet poikki. Luolan täyttää vielä hetkeksi huumaava pauke, valitukset ja orjajoukon sekavat, vihaiset huudot, joista erottaa vain muutamia lauseita.

ÄÄNIÄ.

— Minun käteni on poikki...

— Kantakaa varovammin.

— Voi tyranneja!

— He eivät tule saamaan armoa!

ARTARIK (jonka kahleet on irrotettu, nousee, ojentelee hetken jäseniään, astuu sitten Spartacuksen eteen ja sanoo aivankuin huumaantuneena.) Minä olen Artarik, germanilainen päällikkö. Minä kiitän sinua hengestäni ja näiden toisten hengestä... Suo minun tulla joukkoosi...

SPARTACUS. Kaikki, jotka tahtovat ja jaksavat tulla joukkoomme, hakekoot asevarastosta itselleen aseet. Näyttäkää asehuone!

ÄÄNIÄ.

- Asehuoneeseen!
- Asehuoneeseen!

Artarik, Karmides, Enomanus ja muut poistuvat.

GARIZO (tunnustellen Agilon kättä; kolkosti.) Agilo on kuollut. — Hänen ruumiinsa vieressä vannon, etten häntä unohda!

Syöksy ulos.

KRATINOS (juoksee innostuneena sisään.)

Spartacus! Liciniuksen aarteet ovat sinun käsissäsi! Me löysimme Liciniuksen aarraitan...

ÄÄNI.

- Aarraitan?

KRATINOS. Niin. Siellä on kokonaiset röykkiöt hopeisia ja kultaisia maljoja, kynttiläjalkoja ja jalokiviä... Siellä olivat myöskin Liciniuksen lapset piiloutuneina...

PAHAENTEISIA ÄÄNIÄ.

- Ahaa!
- Tiikerin pennut!
- Lyökää ne muurinkylkeen!

SPARTACUS.

Tuokaa heidät tänne!

Kun lapset talutetaan luolaan, tulee äkkiä omituinen, painostava hiljaisuus. Lapset painautuvat peloissaan toisiinsa. — Licinia tulee alas rappusia, seisahtuen oven ulkopuolelle. Hän on ankaran mielenliikutuksen vallassa ja nojautuu seinään, peittäen kasvonsa, ja hengittää raskaasti.

SPARTACUS (tuijottaa äänettömänä lapsiin. Kuin leimahduksena näkee hän palavan kotinsa ... puuhun naulatun isänsä ... nauravan Liciniuksen — ja hänen sieramensa laajenevat... Mutta vihdoin tekee hän kädellään liikkeen, aivankuin tahtoi karkoittaa jonkun ilkeän, vähäpätöisen häiritsijän ja sanoo matalalla, käheällä äänellä.) Onko Veruksen huvila kaukana tästä?

RODULF.

Se on lähellä.

SPARTACUS. Hän on ainoa, joka on kohdellut hyvin orjiaan. Siellä ovat nämä lapset turvassa...

ÄÄNIÄ.

- Mitä tämä on?
- Ovatko he armahtaneet meidän lapsiamme?
- Lyökää muurinkylkeen!

ERÄS NAISORJA (hurjasti.)

Anna sitten takaisin minunkin lapseni!

SPARTACUS. Kuulkaa minua! He ovat julmureita, mutta ei meidän tarvitse olla samanlaisia. Emmekä me ole nousseet taisteluun lapsia vastaan. Sitäpaitsi, *lapset* eivät ole syyllisiä, eikä heidän surmaamisensa meitä hyödytä.

CRIXUS.

Entä aarteet? Jätämmekö nekin taas?

SPARTACUS (lujasti.) Kun minut valitsitte, sanoin, ettei minkäänlaisia kulta- ja hopeaesineitä saa ottaa eikä tuoda leiriin. Ja niin kauan kun minä olen päällikkönä, noudatetaan sitä tarkalleen!

CRIXUS.

Tämä olisi tavaton saalis... Licinius on kuuluisa aarteistaan...

SPARTACUS (valtavalla voimalla.) Mutta emmehan me ole hakemassa *saalista*! Jokaisen on aina muistettava, ettemme ole ryöstöretkellä, vaan että me taistelemme henkemme, vapautemme, elämämme puolesta! Vihollistemme päämääränä on kullan kokoaminen — mutta me tahdomme lopettaa veljiemme kärsimykset, orjuuden... Aseita ja ruokavaroja tarvitsemme, mutta sanokaa, mitä me teemme jalokivillä, kultaisilla maljoilla ja kynttiläjaloilla? Vain eripuraisuutta ja riitaa ne toisivat keskuuteemme. Veljet! Heidän korunsa jätämme tänne!

ÄÄNIÄ.

- Oikein puhut, Spartacus!
- Pitäkööt korunsa!
- Syökööt kultansa — jos he vielä tulevat syömään!

SPARTACUS.

Ja sinä, Castus, viet heti nämä lapset Veruksen huvilaan.

LICINIA (joka koko ajan on jännittyneenä kuunnellut, tulee nopein, hermostunein askelin, syöksyy polvilleen syleilemään molempia lapsia ja sopertaa mielenliikutuksen vallassa.) Oi Brutus ... oi pieni Liviani...

SPARTACUS (hämmentyneenä.)

Licina... Sinä täällä...

LICINIA. Minä kuulin kaikki... Ja minä kiitän sinua minä kiitän sinua... Mutta mitä sinä aijot ... mitä sinä tahdot ... mitä sinä olet tehnyt?! Koko talomme on täynnä orjavoutien ja sotilaitten ruumiita, veri virtaa lattioilla kuin teurastushuoneessa... Miksi, miksi?

SPARTACUS. He olivat tiellämme. He tahtoivat estää meitä pelastamasta veljiämme. — (Kiihtyen.) — Katso, katso mitä isäsi on tehnyt? — (Tarttuu Licinian käteen ja taluttaa hänet kidutushuoneen ovelle; Licinia seuraa aivan kuin huumaantuneena.) — Katso, nämä ihmiset ovat kidutetut kuoliaiksi sinun isäsi käskystä! — (Osoittaa Khakun ruumista.) — Katso tuota — katso hänen selkäänsä! Ja nämä muut sulki hän tänne — jätti heidät kuolemaan nälkään. Katso heitä: he ovat kuolemaisillaan...

LICINIA (perinpohjin järkyttynä, koettaen taistella liikutustaan vastaan.)

Mutta ... mutta he ovat ryhtyneet kapinaan...

SPARTACUS (innostuen.) He eivät ole tehneet muuta kuin koettaneet taistella puolestaan... Licinia! Pieni, sidottu lintukin puolustaa itseänsä, maan matonenkin nostaa päänsä vihollistansa vastaan — eikö sitten ihminen? Mutta täällä on paljon sellaisia, jotka eivät ole tehneet edes sitä! — (Liikutettuna.) — Katso noita pieniä lapsia ... katso miten heidän kätensä ovat laihat, miten heidän huulensa ovat kalpeat ja miten voimattomina huohottavat heidän pienet rintansa... He eivät ole kolmeen päivään saaneet ruokaa! Ajattele, että *sinun* veljesi ja sisaresi olisivat heidän sijassaan, ja sano sitten olisiko väärin, jos tulisin heidät pelastamaan?

LICINIA (kokonaan tuskan ja liikutuksen vallassa.) En voi ... en ymmärrä... Oi, Spartacus! — (Peittää kasvonsa käsillään ja on vähällä kaatua. Spartacus tarttuu häneen, pitäen häntä sylissään.)

SPARTACUS (hellästi.)

Licina... Sinäkin tarvitset vielä turvaa...

LICINIA (irtautuu Spartacuksen syleilystä aivankuin heräten ja sanoo itseksensä tuskallisesti.)

Oi, mitä ... mitä minä olen tehnyt!... Ei, ei.. — (Kääntyen Spartacukseen.) — Minä kiitän sinua vielä kerran ... mutta minä en tarvitse sinun suojelustasi... Minä en tahdo...

SPARTACUS. Vai niin... Sinä et tahdo... — Castus, saata hänetkin Veruksen huvilaan! —

LICINIA (keskeyttää.) Sinne minä en mene! Mutta usko minua: sinulle ja joukoillesi käy vielä huonosti! Isäni ... hän ei vielä tiedä... Odota...

Poistuu nopeasti.

SPARTACUS. Licinia! Älä poistu! — (Aikoo juosta Licinian jälkeen, mutta pysähtyy äkkiä.) — Ei, älkää estäkö häntä! Antaa hänen nyt mennä — hän ei kuitenkaan pääse käsistäni! Koko Rooman valtakunnassa, koko maailmassa ei tule olemaan soppea, mihin hän voisi minulta piiloutua. — Ja nyt Roomaan!

ÄÄNIÄ.

- Roomaan! Roomaan!
- Mihin panemme kuolleet?
- Niin, kuolleet?
- Jätämme tänne...

CRIXUS (kiihkeästi.) Kuulkaa! Valmistakaamme heidän kunniakseen sellainen rovio, että riittää —

tämä palatsi! Sitä et ainakaan aikone kieltää, Spartacus?

HUUTOJA.

- Hyvä! Hyvä!
- Antaa mennä tuhaksi!
- Menköön tuhkana taivaalle!

CRIXUS.

Eikö niin, Spartacus?

SPARTACUS (epäröi hetken, mutta huomattuaan joukon kiihkeän mielialan, myöntyy.)

Samantekevä! Mutta aseet ja ruokavarat pois. Ja muistakaa: ei muuta kuin aseet ja ruokavarat!

Meluten alkavat he koota kaikenlaista rojua, joille kaadetaan öljyä. Sisään tulee Artarik, Karmides ja muut roomalaisten ylimysten varustuksissa.

ARTARIK (villillä riemulla.)

Nyt olemme valmiit!

GARIZO (kiihkeästi.)

Missä on Licinius? Eikö kukaan tiedä, missä Licinius on?

KRATINOS.

Sanoivat hänen eilen lähteneen Roomaan.

GARIZO.

Vahinko! Olisin tahtonut nähdä hänen sydänverensä!

ÄÄNIÄ.

- Oikein puhut!
- Hän olisi sen satakertaisesti ansainnut!
- Odota poikani...

ARTARIK.

Se on minun tehtäväni, Garizo!

SPARTACUS.

Ei kinasteluja! Nyt on aika lähteä kohti Roomaa!

Orjat alkavat kiireesti poistua, melu ja uhkaavat huudot täyttävät luolan.

CRIXUS (uhkaavasti.)

Heidän verensä pitää virtoina vuotaman!

ÄÄNI.

- Roomaan!
- Voi ylimyksiä!
- Voi tyranneja!
- Roomaan!

SPARTACUS (luo omituisen katseen ympärilleen: mustiin seiniin, kahlepalasiin, kuolleihin, jotka viruvat lattialla niin liikkumattomina ja hiljaisina... Samassa alkaa ulkopuolelta kuulua orjain laulun hurja, uhmaava sävel. Hänen silmänsä välähtävät ja hän kysyy matalalla äänellä.) Onko kaikki valmiina, Karmides?

KARMIDES (palava soihtu kädessä.)

On.

SPARTACUS.

Sytytä!

Karmides sytyttää, liekit leimahtavat... Ja kauempaa, yli laulun ja melun kuuluu voimakkaita, uhkaavia huutoja:

Roomaan! Roomaan!

Esirippu.

NELJÄS NÄYTÖS.

Suuri, pitkulainen, loistava marmorisali, jonka kummallakin puolella on useita ovia; oikeanpuoleiset johtavat palatsin sisäsuojiin, vasemmat kylpyhuoneisiin ja keittiöön. Seinustoilla on kuvapatsaita, seiiniä ja pylväitä koristavat köynnökset ja lukemattomat lamput. Kukkia on tavattoman paljon, ja perällä pääoven kohdalla, mistä leveät portaat johtavat alaspäin, on kokonainen pikku viidakko harvinaisia itämaisia kasveja ja niiden takaa kohoaa ilmaan kirkas, korkea, punertava vesisuihku. Kukkien tuoksu, suihkukaivon solina ja kaiken ylitse lankeava vaaleanpunainen, ihana valo saa aikaan hurmaavan tunnelman.

On paraillaan loistavat kemut, jotka palatsin omistaja Marcellus on pannut toimeen roomalaiselle ylhäisölle. Noin kuusikymmentä kevyesti puettua miestä ja naista loikoo ruususeppeleet hiuksillaan hienoilla makuusohvilla suuren, matalan pöydän ympärillä. Juhlaa on jatkunut jo kauan, koska useat vieraat näyttävät humaltuneilta. Jonkun harvinaisen ruokalajin syönti on juuri lopetettu.

MARCELLUS (viitaten orjan luokseen.)

Pois ruuat! Ja uutta viiniä. Falernolaista.

Orjat alkavat kiireesti kantaa pois ruokia. Toiset tuovat viiniä.

ANICIUS (tavattoman lihava, suurivatsainen ylimys, joka ulkonäöltään vaikuttaa humoristisesti.) Ystävät! Varmaankaan eivät jumalat ole tietäneet, että minä joudun usein olemaan Marcelluksen pidoissa. Jos se olisi ollut heillä tiedossa, olisivat he lahjoittaneet minulle useamman vatsan.

FULVIUS (osoittaen Aniciuksen vatsaa.)

Minusta tuntuu kuin tuo yksinkin riittäisi!

Naurua.

TRASEAS.

Minä puolestani uskoisin sen riittävän vaikka norsulle.

FULVIUS.

Se riittääkin hänelle. Sinun uskosi, ystäväni, ei siis ole turha!

Naurua.

ANICIUS. Sinun kielesi on kyllä terävä tänään ja ansaitsisit kultakolikon, mutta sinun suusi on aivan liian suuri, koskapa minun vatsani — joka tässä on havaittu melkoisen suureksi — mahtuu sinun suuhusi! — (Naurua.) — Mutta mitä alussa sanoin Marcelluksen pidoista...

FULVIUS (keskeyttäen.) Mitä Marcelluksen pitoihin tulee, niin tietää koko Rooma, että siellä ovat ruokalajit ja viinit harvinaisimpia, mitä kuolevaiset voivat koskaan saada. — Mutta salli minun, oi ystäväni, epäillä että olisit siinä määrässä jumalien suosikki kuin itse arvelet.

JUOPUNUT ÄÄNI.

Älkää puhuko jumalista ja heidän suosioistaan! Jumalia olemme *me!*

CRASSUS (kookasvartaloineen, kaunis ja ylpeä; puhuu kovalla, itsetietoisella äänellä.) Se on totta! Mitä liikuttavat meitä jumalat! Tärkeämpää olisi tietää, mitä kaikkea tänä iltana saamme nähdä ja kuulla. Marcellus on tunnettu kekseliäisyydestään ja hienosta maustaan.

FULVIUS.

Hän on saanut itse jumalilta tämän lahjan.

MARCELLUS (nousten.)

Minä kiitän teitä, ystäväni, näistä ansaitsemattomista ylistyksistä.

Hän viittaa ja samalla alkaa oikealta esirippujen takaa kuulua soittoa. Kappale on reipas, täynnä elämää ja intohimoa. Soiton kuluessa ovat useimmat ääneti, kuuluu vain epäselvää puheensorinaa ja yksityisiä huudahduksia. Kun soitto on tauonnut, kuuluu kättentaputuksia.

ÄÄNI.

Täällä tahtoisin olla aina...

POMPONIA (kiihkeännäköinen, kaunis nainen.)

Mutta sanokaa, ystävät, onko totta, että orjakapina on puhjennut?

FULVIUS.

Totta se on, mutta miksi sitä kysyt, valtjattareni?

POMPONIA. Sentähden, että nuo koirat tietysti ryöstävät maatilani, niinkuin viimeisenkin orjakapinan aikana!

LICINIUS (ylimielisesti.)

Joutavia!

VERUS.

Älä sano joutavia! Asema on vakava.

LICINIUS.

Joutavia! Mitä heidän kapinansa sitten merkitsee!

ANICIUS.

Onkohan Spartacus jo saatu kiinni?

LICINIUS. En vielä ole saanut siitä tietoa, mutta ei hän kauan voi piiloittautua. Clodiuksella on siksi suuri ylivoima, että hänen täytyy joukkoineen pian joutua kiinni. — (Kevyesti.) — Mutta te ette kai tiedä, että meillä oli toinenkin kapina?

ÄÄNIÄ.

— Koska?

— Kapina, miksi et sinä ole kertonut?

— Kerro, milloin, miten?

LICINIUS. Se oli samana yönä kun gladiaattoritkin karkasivat. Heitin muutamia niistä ergastulumiin, ja kun orjavouti jälkeinpäin meni sinne, hyökkäsivät orjat hänen kimppuunsa ja löivät puolikuoliaaksi.

ANICIUS.

Entä sitten?

LICINIUS. Minä tulin sotilaitten kanssa paikalle ja tein leikistä lyhyen lopun. Osa ripustettiin heti ristille, osa tuli ruoskituksi — ja minä vakuutan, *perinpohjin*, — ja kolmas osa, nimittäin kiihottajat, istuvat nyt kahleissa samassa luolassa kuolleitten ja kuolevien kanssa.

ANICIUS.

Ripeästi toimittu! Miten aijot menetellä jälelläolevien kanssa?

LICINIUS (julgasti hymyillen.)

Luulen, että annan heidän olla siellä.

VERUS (kauhulla.)

Annat heidän kuolla nälkään.

LICINIUS (kylmästi.)

Aivan niin!

ÄÄNIÄ.

— Se on oikein niille koirille!

— Oikein, Licinius!

— Ankara menettelytapa on paras.

ANICIUS.

Antaa heidän nyt kapinoida siellä tarpeekseen — kuolleitten kanssa — (Naurua.) — Pieni vahinko sinulle tosin tulee...

LICINIUS (keskeyttäen.) Joutavia! Orjathan ovat nykyään halpoja. Ja pääasia on että tuollaiset yritykset tulevat perinpohjin kukistetuiksi.

VERUS.

Se on liian julmaa kohtelua! Se on väärin!

LICINIUS (jäätävällä kylmyydellä.)

Ne olivat *minun* orjiani. Tämän asian ei pitäisi liikuttaa muita!

VERUS (kiihtyen.)

Se ei ole yksin sinun asiasi, Licinius! Nuo kapinat syntyvät juuri sentähden, että kohtelemme orjiamme tavattoman raa'asti ja julmasti.

Meidän pitäisi ajatella, että hekin sentään ovat ihmisiä...

Hänet keskeyttävät ivalliset ja vihastuneet

HUUDOT.

- Ihmisiä!
- Orjat ihmisiä?
- Verus on tullut hulluksi!
- Kuulkaa, kuulkaa!

FULVIUS (kumartaen siroasti naisille.) Anteeksi, jalot naiset, että minun täytyy vaivata teidän ihanasti punehtuneita korvianne niin sopimattomilla puheilla kuin orjista puhuminen on. Mutta tämä ystäväni pakottaa minut siihen. — (Tyynesti.) — Siis luvallasi, Verus: miten olet hankkinut orjasi?

VERUS (hieman hämmästyen.)
Minä olen ne ... ostanut.

FULVIUS.
Ja mitä olet maksanut kappaleelta?

VERUS. Monella tavalla... Neljästä denarista ylöspäin... Mutta miksi sitä kysyt?

FULVIUS.
Tahdon vain osoittaa miten väitteesi pitävät paikkansa. — No niin. Sinä ostat orjasi neljällä denarilla ja aasisi samalla hinnalla. Salli minun siis kysyä: pidätkö aasitkin veljinäsi? — (Yleinen nauru.) —

CRASSUS (yhä nauraen.)
Pidä hyvänäsi! Sinä sait hyvin!

ANICIUS.
Se oli oikein sinulle!

VERUS (suuttuneena.) Te tukahdutatte tämän kysymyksen naurulla, mutta se ei ole oikein. Ja miten voit sinä, Fulvius, tehdä moisen vertauksen? Tiedäthän, että orjiamme joukossa on eri kansojen parahistoa ja päälliköitä. Ja...

FULVIUS. Salli minun keskeyttää sinut, äläkä pahastu, jos sanon että lörpöttelet. Sanoppa: *kuka tekisi työt*, jos sinun ajatuksesi toteutettaisiin? Onko sinulla itselläsi halua ryhtyä siivoamaan atriumisi lattiaa, jauhamaan viljaa ja puhdistamaan aasejasi lannasta?

Yleinen nauru.

HUUTOJA.
— Hyvin sanottu!
— Oikein, Fulvius!
— Täällä on hupaista!
— Mitä orjat meitä liikuttavat?

VERUS (epävarmasti.)
Voisihan palkata...

FULVIUS.
Palkata! Miksi palkkaisit ketään, kun saat orjia neljällä denarilla?

CRASSUS.
Oikein!

ANICIUS (leikkillisesti.) Minä juon nyt kuolemattoman runoilijamme, Fulviuksen maljan. Ja jos joku tahtoo tehdä sen minun kanssani, niin minä en kiellä! — (Naurua ja huutoja: Hyvä, hyvä! — Juovat nauraen.)

FULVIUS (kohottaen maljansa Aniciusta kohti.)
Minä juon sinun maljasi, oi kuolematon Baccus!

VERUS (kiihkeästi.) Kuulkaa minua hetkinen! Minun mielestäni olisi pitänyt ainakin kohdella heitä vähemmän julmasti, ettei syntyisi tuollaisia kapinoita. Meidän käy lopulta huonosti — muistakaa vain, miten suunnattoman paljon orjia on...

TRASEAS. Sallikaa minunkin sanoa mielipiteeni. Päätelmiin nähden olen samalla kannalla kuin Verus,

mutta en voi yhtyä hänen perusteluihinsa. Väärin — julmaa — ihmisiä! Kautta Polluxin! Mikä on oikein, mikä väärin? Enkä, totta vie, tahdo väitellä, ovatko he ihmisiä. Jos ovat, niin se on heidän asiansa — jos eivät ole, on sekin minulle samantekevä. Mutta minusta on *rumaa* kohdella orjia, niinkuin meillä on tapana. Vai onko todellakin kaunista kuunnella voihketta ja ruoskanläiskettä ja katsella, miten laihat orjat vääntelehtivät verisin seljin piinapenkissä ja ulvovat kuin germanilaiset sudet? Hyi! — Mieluummin kuuntelen heidän nauruaan ja näen, että he ovat hyvinvoipia. Silloin he ovat siedettävämpiä — ja rauhallisempia.

ANICIUS (harmistuen.)

Sinähän puhut kuin kreikkalainen!

CRASSUS. Oikein sanoit, Anicius! Tuo on kreikkalaisuutta, jota Roomassa ei tarvita!

TRASEAS. Miksi ei roomalainen saisi elää kauniisti? Ja orjiin nähden se olisi turvallisempaakin... Sitäpaitsi, muistakaa vain Sicilian viimeistä orjakapinaa! Älkää unohtako miten paljon täytyi uhrata väkeä sen kukistamiseen.

LICINIUS (kiivaasti.) Kautta Jupiterin! Minä sanon teille, että nuo orjakapinat, joihin Traseas vetoaa, ovat syntyneet juuri sentähden että on kohdeltu orjia liian lievästi! "Orjan täytyy joko olla työssä tai maata", — sanoo Cato. Ja ruoskaa väliaikoina, sanon minä! — (Hymyillen.) — No niin! Tuon viimeisen kapinan jälkeen ei ruoskia ole paljon säästetty ja nykyään ovat orjat siksi masennettuja, että mitään suurempaa orjakapinaa ei voi syntyä. Ja pienemmät joukot kyllä legioonat hajoittavat!

ANICIUS.

Se on tietty!

VERUS. Älkää olko niin kovin varmoja... Kyllä asia pitäisi ottaa vakavalta kannalta silloin, kun heillä on sellainen johtaja kuin Spartacus.

TRASEAS. Kautta Castorin! Siinä on maailman paras miekkailija! Kun näkee hänen jäntevän ruumiinsa areenalla, hänen äärettömän kevyet ja salamannopeat liikkeensä, luulisi hänet noidaksi!

POMPONIA (heikumallisesti.) Ah! Hänen notkea vartalonsa! Hänen jääkylmät kasvonsa ja hehkuvat silmänsä — niitä ei voi unohtaa!

ANICIUS (katsoen merkitsevästi Pomponiaan.) Minä en lainkaan ihmettele, vaikka Rooman naiset ovatkin häneen hullaantuneet.

POMPONIA (ja useat muut naiset.)

— Te liioittelette!

— Se ei ole totta!

FULVIUS.

On myönnettävä, että siinä on todellakin miekkailija...

CRASSUS (keskeyttää äkäisesti.) Kaikissa tapauksissa pitäisi hänet pian saada vaarattomaksi, sillä hän on pahin roisto koko Rooman valtakunnassa!

LICINIUS.

Clodius kyllä pitää huolen siitä, että hän tulee vangituksi!

CRASSUS (yhä kiihtyen.)

Mutta jos nuo kirotut orjat uskaltavat ryhtyä kapinaan näillä seuduin, niin minä vannon kautta Mars'in, että ripustan ristille jok'ainoan! Niin Spartacuksen kuin muutkin!

JUOPUNEITA ÄÄNIÄ.

— Älä vanho!

CRASSUS (huutaa raivoisasti.)

Vannon!

ANICIUS (lepytellen.)

Ei mitään ikävyyksiä — juokaamme ja iloitkaamme!

MARCELLUS.

Orjat! Uutta viiniä!

Orjat kiirehtivät ottamaan entisiä maljoja pois. Eräs vanha orja sattuu hieman koskettamaan vaatteillaan kiihtynyttä, puolijuopunutta Crassusta. Tämä sieppaa raskaan maljan ja iskee orjaa päähän

karjaisten.

CRASSUS.

Älä koske minuun, koira! — (Orja kaatuu heikosti huudahtaen lattialle.

— Naurua.)

HUUTOJA.

— Mitä se löysi!

— Kas, kuin keikahti.

LICINIUS.

Kas tuota orjat tarvitsevat!

ANICIUS.

Nouse ylös, vanha nauta! — (Naurua.)

Orjat kantavat liikkumattoman ruumiin pois.

VERUS (harmistuneena.)

Mitä tuo nyt hyödytti?

TRASEAS (ironisesti.) Kas, miten maku saattaa olla erilainen! Minusta tuo vanha orja hienoine piirteineen oli kaunis, seisossaan edessäni kaatamassa viiniä maljaani. Ja Crassus pitää enemmän kuolleesta!

CRASSUS (tekee huolettoman kädenliikkeen.)

MARCELLUS (nauraen.) Sinä löit kuoliaaksi minun parhaan juomanlaskijani! Maksoin siitä sata denaria — hän oli kreikkalainen.

CRASSUS (huolettomasti.)

Joutavia! Minä kyllä maksan sen sinulle, vaikka hän olisi ollut itse Baccuksen juomanlaskija!

Naurua.

Silloin ilmestyy eräälle kaukaisimmalle sivuovelle laiha, nuori orja. Hänen kasvonsa ovat mielenliikutuksesta ja vihasta kalpeat ja hän katsoo hetken mässäävää, nauravaa joukkoa mustilla, palavilla silmillään ja huutaa raivoisasti.

NUORI ORJA. Voi teitä, tyrannit! Te murhasitte äitini, veljeni, isäni — mutta minä *iloitsen!* Te kaikki saatte kohta saman kohtalon!

Suunnaton hämmästys. Joku nousee ylös, ja

MARCELLUS (karjasee keskeyttäen.)

Mitä, orja!

NUORI ORJA. Haa! Minä voisin tappaa teistä muutamia, minä voisin sanoa paljon — mutta minä en tee sitä! Kohta tulevat *tuhannet* ja sanovat! Katsokaa!

Sieppaa poveltaan tikarin ja painaa sen kamalasti nauraen molemmin käsin rintaansa; kaatuu raskaasti marmorilattialle ja jää siihen liikkumattomana makaamaan — tikarinvarren töröttäessä hänen rinnastaan.

Syntyy tavaton hälinä. Useat syöksähtävät ylös ja naiset kirkuvat, yli muun melun kuuluu hämmästyneitä ja raivokkaita

HUUTOJA.

— Mitä tämä on!

— Mitä tämä on, Marcellus?

— Kuinka orja saa puhua noin?

— Ruoskikaa kaikki orjat!

— Silpokaa heidät!

— Ristille orjat!

— Ristille!

— Ristille!

MARCELLUS. Miksi tämä hälinä? Sehän oli vain orja! — (Orjille.) — Orjat! Viekää tuo pois!

Seinustalla on joukko pelästyneen, epäröivän näköisiä orjia. Kun he eivät tarpeeksi nopeasti lähde liikkeelle, syöksähtää

MARCELLUS (seisoalleen ja karjasee raivoisasti.)
Kuuletteko te koirat? — (Viittaa ruumista.) — Pois!

Orjat kantavat pois ruumiin.

ÄÄNI (pidätetyllä kauhulla.)
Onko kukaan orja vielä koskaan noin...?

MARCELLUS (keskeyttäen ylenkatseellisesti.)
Oh, nehän surmaavat itsiään jok'ainoa päivä! Ja kaikilla keinoilla!

ÄÄNI (kauhulla.)
Ei, minä tarkoitan *puhunut!* Kuinka orja saa ja voi puhua noin...?
Onkohan jotain tulossa...? Jos ne orjat...

ANICIUS (keskeyttää vihaisena, joka tekee hänet yhä koomillisemmaksi.) Kautta kaikkien kuolemattomien jumalien! Täällä ei puhuta muusta kuin orjista — aivankuin maailmassa ei enää olisikaan muuta kuin likaisia, rupisia, haisevia orjia!

Jotkut nauravat, kuuluu muutamia puolijuopuneita

ÄÄNIÄ.
— Oikein, Anicius!

CRASSUS. Minä olen samaa mieltä kuin Anicius. — (Ylpeästi.) — Me olemme kukistaneet Karthagon, meidän legionamme ovat valloittaneet koko maailman... Kaikki maailman kansat kumartuvat Rooman edessä. — Mitä voi meille silloin tuollainen likainen, nälkäinen roskajoukko!

LICINIUS (ivaten.) Ja jumalat olkoot kiitetyt siitä, että metsät ovat täynnä kauniita puita, joista tulee sangen vahvoja ristinpuita — ja ruoskia valmistavat orjat itse!

ÄÄNIÄ.
— Oikein, Licinius!
— Mitä he meille voivat!
— Me ripustamme heidät ristille!

MARCELLUS. Tahdon vielä huomauttaa, että tuo nähtävästi oli tullut hulluksi ... eivätkä he meille mitään mahda! Ystävät! Älkää antako näiden pikkuseikkojen häiritä iloamme. — Miksi soitto vaikenee? — (Polkasee koturnillaan lattiaan.) — Soittoa!

HERMOSTUNEITA ÄÄNIÄ.
— Soittoa!
— Soittoa, niin, soittoa!

Esiripun takaa alkaa hätäinen, katkonainen soitto — tuntuu, etteivät kaikki soittajat ota alussa siihen osaa. Kappale, jota soitetaan harvassa tahdissa, on olevinaan hurjan iloinen, ja todellakin: siinä on paljon iloa, mutta siinä piilee myöskin mykkä, epämääräinen kauhu, jota noilla iloisilla äänillä koetetaan peittää. Eryyksen kamalia ovat puusoittimien äänet: ne ulvovat, valittavat ja kiemurtelevat ympäri huonetta kuin vihaiset käärmeet...

MARCELLUS (soiton aikana, vihaisesti.) Kirottu elukat, kun häiritsivät kemuja! — (Uhkaavasti.) — Minä kyllä ne opetan — huomenna! Nyt ei enää mitään ikävää. Viiniä orjat! Tuokaa uutta viiniä!

ÄÄNIÄ.
— Viiniä!
— Tänne viiniä!
— Juokaamme ja iloitkaamme!
— Viiniä — siinä elämä!

Juovat ahnaasti. Yhä useammat alkavat olla täydessä humalassa.

ANICIUS. Kas Aurelia, miten pelästyi! Traseas, etkö saa punaa uudelleen hänen poskilleen? Olisinpa minä nuorempi...

Kaikki räjähtävät nauramaan, vaikkei sukkeluus ole mikään naurettava: he tahtovat naurulla salata levottomuutensa, jota ei edes päihtymys voi estää. — Aurelia painaa päänsä alas.

CRASSUS. Fulvius, oi runoilija, lausuppa joku runo tai satiiri tämän illan tapahtumista.

ANICIUS.

Niin, sinun tilapäisrunosi ovat sattuvia...

ÄÄNIÄ.

— Lausu, lausu!

FULVIUS (nousee horjuvin jaloin, ojentaa kätensä kuin vaatien hiljaisuutta, ja joku huutaa)

— Lopettakaa soitto!

TRASEAS.

Ei, soittakaa paremmin! Fulvius lausukoon soiton säestyksellä.

FULVIUS (juopuneen äänellä, kieli hiukan kangertaen, juhlallisesti.)

Kuohuos viini, sä parahin nesteistä maan! Hehkuos nainen sä jumalten lahja vaan! Nyt Rooman mies, sä johtaos ties suloniityille Baccuksen! Elä Rooman mies! Mut kuolkohot orjat...

HUUTOJA.

— Ei enää orjista!

— Hyvä! Hyvä!

— Se ei ollut johdonmukainen!

Fulvius rötkähtää raskaasti sohvalle.

— Sinä olet humalassa, Fulvius!

— Mitä te johdonmukaisuudesta! Iloitkaamme!

— Iloitkaamme!

Kun soitto on loppunut, nousee

MARCELLUS (lausuen.)

Minulla on onni näyttää teille tänään maailman väkevimpäin painijoiden kamppailu: teille tunnetun voittamattoman roomalaisen Valerianuksen ja germanilaisen Asatorin. Orjat! — (Viittaa orjille.)

Ilmoitus otetaan vastaan kättentaputuksin ja hyväksymishuudoin ja orjat levittävät nopeasti suihkukaivon ja pöydän väliselle tilalle (vasemmalle) maton.

Marcelluksen viittauksesta alkaa reipas, juhlallinen marssi ja sisään astuu kaksi painijaa. He ovat muuten alastomat paitsi vyötäiset ovat peitetyt. Ja kun he seisovat kumpikin puolellaan kädet ristissä rinnalla, luulisi näkevänsä kaksi eri taiteilijan veistämää Hercules- patsasta. — Kuuluu hermostuneita ja kiihkeitä

HUUDAHDUKSIA.

— Mitkä lihakset!

— Roomalainen voittaa!

— Barbaari voittaa!

MARCELLUS.

Alkaka!

Huomaa helposti, että jättiläiskokoinen germanilainen on voimakkaampi, mutta sen korvaa taasen roomalaisen suurempi taito. Katsojat seuraavat henkeä pidättäen ja vain joskus kuuluu huutoja: Nujerra barbaarin niska! Barbaari voittaa! — Germanilainen tekee hurjia otteita rautaisilla käsivarsillaan ja he näyttävät toisinaan pyörivän ilmassa — mutta aina pelastuu roomalainen ja vihdoin hän salamannopealla liikkeellä lyö vastustajansa maahan, niin että tämä menee milt'ei tainnoksiin. Voittaja asettaa jalkansa voitettun rinnalle ja vieraat puhkeavat myrskyisiin kättentaputuksiin ja

HUUTOIHIN.

— Valerianus, hyvä!

— Kautta Herculeen, siinä on painija!

— Roomalainen!

— Se oli taistelu!

Voitettu nousee ja molemmat painijat poistuvat suosionosotusten kaikuessa; orjat korjaavat kiireesti

maton.

ÄÄNIÄ.

- Barbaarin täytyi nujertua!
- Ei kukaan voi Valerianusta vastustaa!
- Enkö sanonut, että roomalainen voittaa!

ANICIUS (hykerrellen käsiään.)

Minä olen vallan ihastunut! Mitä mahtaa isäntämme nyt meille tarjota?

ÄÄNIÄ.

- Niin, arvatkaa!

MARCELLUS (hymyillen.)

Minä en sano mitään. Odottakaa... Viiniä!

Syntyy iloinen juopuneiden hälinä, josta eroittaa vain joitakin katkonaisia

HUUDAHDUKSIA.

- Minä olen utelias...
- Sanokaa, ystävät...
- Jumalien nimessä...

Taas tuodaan uutta viiniä, vieraat käyttävät sitä runsaasti hyväkseen ja kaikki, paitsi Verus, Traseas ja muutamat muut, ovat humalassa.

Silloin alkaa hillitty, salaperäinen soitto ja sisään liitelee kuusi kuvankaunista syyrialaista tyttöä. Ainoana verhonaan on heillä vyötäisillä vihreät, harvat harsot.

Lievää hälinää, pidätettyjä, ihastuneita

HUUDAHDUKSIA.

- Ah!
- Mitkä vartalot!

Hiljaisuus.

Ensin tanssivat liihotellen, haaveellisesti, sulavasti. Pian kuitenkin kiihtyy soitto ja tanssi käy yhä vilkkaammaksi ja kiihkeämmäksi ja tanssijattaret säestävät liikkeitään kiihkein huudahduksin.

Lopulta pysähtyvät kaikki kuin yhdestä iskusta, jääden kuvapatsaina seisomaan sorjaan asentoon, toinen käsi kohotettuna.

Hurja suosionosotusten myrsky: kättentaputukset, huudot ja sekava hälinä täyttää salin; sen yli eroittaa hurmaantuneita

HUUDAHDUKSIA.

- Mikä sirous!
- Mitkä vartalot!
- Tämä on ihanaa!
- Jumalallista!

Jotkut suutelevat vierellään lepääviä naisia... Tanssijattaret aikovat kauniissa järjestyksessä poistua, mutta silloin kuuluu kiihkeitä

HUUTOJA.

- Älkää poistuko!
- Jääkää!
- Älkää jättäkö meitä!

Ja yhtä iloisina, aivankuin olisivat odottaneet juuri tätä, kääntyvät tanssijattaret takaisin ja rientävät heitä odottaviin, avoimiin syliin.

Juomingit käyvät yhä hurjemmiksi ja irstaammiksi. Orjat kantavat yhä uutta viiniä ja humaltuminen on korkeimmillaan. Miehet lähentelevät naisia irstaasti ja useimmat näistä istuvat miesten sylissä kiihkeinä... Ja yht'äkkiä alkaa katosta sataa punaisia ruusuja... Puheensorina käy yhä sekavammaksi, nauru, hälinä ja ihastushuudot täyttävät ilman; selvemmin kuuluu vain muutamia

HUUDAHDUKSIA.

- Ah, ruusuja!

— Tämä on jumalallista!
— Viiniä, orjat!
— Ruusuja, ruusuja!
— Viiniä, viiniä!

FULVIUS (nojautuen vieressään loikovan nuoren ylimysnaisen puoleen.)
Valtijattareni! Jumalattareni! Minä rakastan sinua! Tule syliini...

Tyttö täyttää hänen pyyntönsä ja hän suutelee tätä kiihkoisesti huulille; kuiskuttelevat hiljaa keskenään ja katoavat kädet toistensa vyötäisillä esiripun taakse.

ÄÄNI.

He lähtivät Afroditen helmaan...

ANICIUS.

Hän suokoon heille kaikki antimensa...

Naurua.

POMPONIA.

Oh, miten täällä on kuuma!

LICINIUS.

Riisu itsesi!

POMPONIA.

Sen teenkin, kautta Venuksen valkeiden polvien!

CRASSUS.

Mikset omiesi...?

Naurua.

ANIVIUS.

Kuuleppa, ihana Pomponia. Eiköhän Licinius voisi sinua jäähdyttää...

Naurua.

HUUTOJA.

— Se on totta!
— Kysy häneltä!

POMPONIA (nousee hieman horjuen ja sanoo, teeskennellen vihastusta.) Minä en siedä teidän leikkiänne! — (Menee oikealle. Licinius nousee ja seuraa häntä.)

Naurua, melua; eroittaa seuraavia

HUUDAHDUKSIA.

— Sopiva tekosyy, kautta Polluxin!
— He tekivät oikein!
— Se on parasta elämässä!
— Elämä on lyhyt!
— Viiniä! Viiniä!

Muutammat ylimykset poistuvat oikealle kädet tanssijattarien vyötäisillä ja eräs heistä sanoo juopuneella äänellä.

YLIMYS.

Minä menen jäähdyttämään itseäni...

Naurua.

Eräs lihava ylimys, joka koko illan on ahkerasti juonut, huutaa.

YLIMYS. Viiniä! Antakaa minun kylpeä viinissä! Orjat! Kuuletteko te, siat? Minä tahdon viinikylpyyn! Siat... — (Nostaa kätensä ja vierähtää pöydän alle.)

ANICIUS.

Hän on itse sika!

TRASEAS.

Ainakin hänen *ulkomuotonsa* muistuttaa sinua!

Naurua.

MARCELLUS (myöskin juopuneena.)

Orjat! Tuokaa taas ruokia pöytään! Ja soittoa!

ÄÄNIÄ.

- Hyvä! Hyvä!
- Elämä on iloa!
- Valehtelet!
- Iloitkaamme!

Silloin avautuu pääovi ja sisään syöksyy Licinia; hän on aivan hengästynyt ja kalpea ja hänen tukkansa on epäjärjestyksessä.

LICINIA (viimeisillä voimillaan.) *Spartacus tulee!*

Vaipuu eräälle sohvalle.

Sanoma vaikuttaa kuin salaman isku. Kuuluu muutamia kirkaisuja ja muutamat ylimykset rientävät horjuen tarjoamaan Licinialle viiniä. Humaltuminen on kuitenkin niin yleinen, että kun ensi pelästys on mennyt ohi, niin häntä ei uskota

ÄÄNIÄ (tylsiä, hämmästyneitä.)

- Spartacus!
- Spartacus! Se on mahdotonta!

MARCELLUS

Clodiushan on paraillaan vangitsemassa Spartacusta!

LICINIA (toipuen.)

Clodius on kaatunut ja hänen joukkonsa lyöty...

ÄÄNIÄ.

- Mahdotonta!
- Sinä olet uneksinut!

LICINIA.

Se on liiankin totta! Mutta missä on isäni?

JUOPUNUT ÄÄNI.

Hän kyllä tulee kun ehti...

Naurua.

LICINIA (kiihtyen.) Te nauratte! Aijotteko jäädä tänne orjien surmattaviksi? Eikö kukaan lähde Roomaan ... ilmoittamaan senaatille kapinasta ... hakemaan apua...?

Hälinää.

CRASSUS.

Oliko orjien joukko lukuisa?

LICINIA.

Heitä on paljon — tuhansittain.

ANICIUS (juopuneella äänellä.) No, Crassus! Sinä äsken vannoit kautta Mars'in, että ristiinnaulitset kaikki kapinoitsevat orjat. Tee se siis jumalien nimessä!

LICINIA (hermostuneesti.) Niin. Tee se, Crassus! Hanki itsellesi valtuudet senaatilta... Kerää legioonat ja kukista orjat!

CRASSUS (kiihkeästi kuiskaten.)

Tahdotko sinä?

LICINIA (kuiskaten itsekseen.)

Minun kotini palaa. — He ovat sen sytyttäneet...

CRASSUS (nousee hiukan selvinneenä ja huutaa ylpeästi.) Roomalaiset! Kuulkaa minua! Minä vannoin äsken, ja maailma ei tule milloinkaan sanomaan, että Marcus Crassus on rikkonut valansa!

Minä teen mitä lupasin. — (Kääntyen Liciniaan.) — Ja minä teen sen kaksinkertaisella innolla, kun minä samalla saan täyttää sinun tahtosi, oi jumalallinen Licinia!

ANICIUS (leikillisesti.) Kuin Curtius olisin minä valmis syöksymään Manalaan, jos minua odottaisi niin suloinen palkinto kuin sinua — sinä Fortunan lempipoika! Sillä tiedä, että Licinia on sinun palkkiosi!

Naurua.

Licinia punastuu ja painaa hämillään päänsä alas.

CRASSUS. Siitä puhumme sitten kun viimeinenkin kapinoitseva orja on kaatunut tahi riippuu ristillä. Hyvästi siihen asti! Hyvästi Licinia!

Poistuu.

ÄÄNIÄ.

- Minä tulen myöskin!
- Odota, Crassus...
- Nytkö hän jo lähti?
- Älkää lähtekö! Juokaamme!
- Mutta jos orjat tulevat tänne...

ANICIUS.

Miksi ne tänne tulisivat...?

VERUS.

Voitko tietää, Licinia, minne päin ne lähtivät sieltä?

LICINIA (vieläkin hämmentyneenä ja avuttomana.)

En ... en... Ah, niin... Minä kuulin huutoja: Roomaan, Roomaan!

ANICIUS.

Tämä on kaukana tiestä... Juokaamme siis rauhassa! Licinian malja!

Juovat nauraen ja meluten.

LICINIA (aivan menehtyen; puhjeten itkuun.)

Sanokaa vihdoinkin ... missä on isäni... Missä on isäni...?

ÄÄNIÄ.

— Licinius! Licinius!

LICINIUS (ilmestyen eräälle sivuovelle; äreästi.)

Mikä hätänä? — (Huomaa Licinian.) — Licinia! Miksi olet täällä?

LICINIA.

Meidän talomme on liekeissä...

LICINIUS.

Mitä sanot? Kuinka? Kuka?

LICINIA.

Spartacus...

LICINIUS.

Missä ovat Brutus ja Livia?

LICINIA.

He ovat turvassa... Veruksen huvilassa...

VERUS.

Minun huvilassani?

LICINIUS.

Kuka heidät sinne lähetti?

LICINIA.

Spartacus...

ÄÄNIÄ.

- Tuo rosvoko?
- Sinä olet sairas!
- Se on mahdotonta!

LICINIA. Hän sen teki... Hän aikoi minutkin lähettää sinne, mutta pääsin ulos ja karkasin ratsastaen tänne...

ANICIUS (juopuneena.) Tehköön mitä tahansa, hän on kaikissa tapauksissa saastainen orja ... koira!

LICINIA (tulistuen.)

Älä parjaa! On hän ainakin parempi kuin sinä!

Yleinen hämmästys.

HUUTOJA.

- Mitä tämä on!
- Hän on rakastunut orjaan!
- Se on sittenkin totta mitä puhutaan...

LICINIUS (ankarasti.) Sinä unohdat itsesi! Sinä unohdat, että ... että... — Sanoitko että talomme palaa?

LICINIA (syvän mielenliikutuksen vallassa.) Menkää ulos niin te näette miten eteläinen taivaanranta punoittaa... Se on kotimme, joka vielä palaa...

LICINIUS. Näenkö minä unta? — (Raivolla.) — Oh, roistot! Rosvot! Heidät pitäisi nylkeä elävältä!

ÄÄNIÄ.

- Kirottut orjat!
- Ristille!

Vihaista melua.

Yht'äkkiä vaikenevat kaikki kuin yhteisestä sopimuksesta. Ensin ei kuulu muuta kuin sama hurjaniloinen, remuava musiikki, jonka takana piiloutuu epämääräinen kauhu... Mutta kun kuuntelee tarkemmin, kuulee omituisen äänen, aivankuin kaukaisen, myrskyävän meren pauhun: sen synnyttävät lukemattomien jalkojen töminä ja raivokkaat, epämääräiset huudot.

ERÄS YLIMYS (syöksyy ylös ja kuiskaa kauhulla.)

Orjat! Nyt ne tulevat...

MARCELLUS.

Sulkekaa kaikki ovet ja portti...

HÄTÄÄNTYNEITÄ ÄÄNIÄ.

- Sulkekaa ovet!
- Sulkekaa ovet!

VERUS.

Sallikaa minun mennä tarkastamaan.

Poistuu.

ÄÄNIÄ.

- Tehkää se! Menkää!
- Marcellus, mitä tämä on?
- Miten selität tämän, Marcellus?

ANICIUS.

Minä luulin tulevani *juhlaan*...

MARCELLUS.

Odottakaa, ei tässä mitään hätää ole.

ANICIUS. Selitä sitten, ystäväni, mitä merkitsee tuo hornanmeteli sinun porttisi edessä?

JUOPUNEET ÄÄNET.

- Kautta Jupiterin parran, selitä!
- Minä vaadin selitystä!

Meteli ulkona alkaa kuulua yhä selvemmin. Verus palaa kalpeana, kaikki vaikenevat ja katsovat odottavana häneen.

VERUS (hillitysti.)
Tiedättekö, mikä siellä on?

ÄÄNIÄ (kuiskaavia.)
— Sano, sano!
— Mitä siellä on?

VERUS (samoin kuin ennen.)
Siellä odottaa *kuolema*.

ÄÄNIÄ (kauhistuneita, suuttuneita, juopuneita.)
— Se on mahdotonta!
— Sinä lasket leikkiä!
— Mitä tarkoitat?
— Selitä...

VERUS. Suunnaton orjajoukko on piirtänyt palatsin. Ne ovat pian täällä... Kun katsoin alas, tuntui minusta, että *kuolema* on ottanut suunnattoman, tuhatpäisen käärmeen muodon ja makaa kiemurassa rakennuksen ympärillä, odottaen milloin saa nielaista...

ÄÄNET (keskeyttäen.)
— Oi jumalat!
— Sinä liioittelet!
— Onko se totta!
— Onko se mahdollista?
— Mitä he tahtovat?
— Me olemme hukassa!
— Oi jumalat!

MARCELLUS.
Nyt ymmärrän: orjani ovat vieneet sanan noille kapinoitsijoille.
Sentähden se äsken puhui tuhansista... — (Huutaa.) — Orjat! — (Ei vastausta.) — Karanneet...

YLIMYS (pöydän alla, nostaen päätään.)
Mi ... mitä tämä merkitsee?

ÄÄNIÄ.
Orjat ovat piirtäneet talon.

YLIMYS (huutaen.)
Mitä? Orjat? Kuinka ne uskaltavat?!

KATKERA ÄÄNI.
Menkää kysymään niiltä!

POMPONIA.
Mitä ne tahtovat?

VERUS (järkyttynä.)
Tuosta kamalasta metelistä eroitin vain yhden ainoan sanan: *kuolema*.

NAISÄÄNI (hermostuneesti, vaikeroiden.)
Minä en tahdo! Minä en tahdo...

KATKERA ÄÄNI.
Mene puhumaan siitä orjille!

MARCELLUS.
Älkää ilkkuko!

VERUS.
Te nauroitte äsken, ette tahtoneet kuulla minua... Mitä nyt arvelette?

MARCELLUS (raivostuen.)
Sinä onnettomuuden korppi! Rohkenetko pilkata?

VERUS. En minä pilkkaa. Huomautan vain, että tämä on *oma syyimme!* Ja miten voisin pilkata: odottaahan minua sama kohtalo kuin teitäkin...

HERMOSTUNUT NAISÄÄNI (miltei itkien.)

Ei enää tarvita ruusuja... Lopettakaa! Lopettakaa, Marcellus...

MARCELLUS (huutaa ylös.) Lopettakaa! — (Ruusuja sataa edelleen.) — Orjat! Kuuletteko te kirotut! Lakatkaa!

Äänettömäksi vastaukseksi alkaa ruusuja sataa yhä tiheämpään.

MARCELLUS (huutaen raivoisasti.)

Lakatkaa! Lakatkaa! — Ah, minä ymmärrän...

Silloin alkaa entisen melun lisäksi kuulua harvaa, mahtavaa jyskettä: orjat särkevät muurinmurtimella porttia. Useat syöksähtävät istuimiltaan kalpeina ja jotkut naiset alkavat hermostuneesti parkua.

KAUHISTUNEITA ÄÄNIÄ.

- Nyt ne särkevät porttia!
- Me olemme hukassa!
- Mitä on tehtävä?
- Paetkaamme!

Fulvius ja muutamat muut ylimykset ilmestyvät naisineen puolialastomina esiripun takaa kysyvä, suuttunut ilme kasvoillaan.

FULVIUS.

Mitä tämä on? Mitä merkitsee tuo jyske?

ÄÄNIÄ (yht'aikaa).

- Talo on piiritetty!
- Orjat ovat piirittäneet talon!
- Paetkaamme!

VERUS.

Myöhäistä. Jo äsken oli meidät kokonaan ympäröity!

ÄÄNIÄ.

- Jumalat! Mitä on tehtävä?
- Portti on luja!
- Ei kestä!
- Jumalat! jumalat!

ANICIUS (suuttuneena.) Minä luulin tulevani juhlaan, mutta tämä taitaa muuttua teurastushuoneeksi... Miksei täällä ollut vartijaväkeä?

POMPONIA (suunniltaan pelosta.)

Oi, pyytäkää heiltä armoa...

LICINIUS. Häpeä! *Orjilta armoa?* Oletko sinä roomalainen? Käykäämme aseihin ja kuolkaamme kuin roomalaiset!

VERUS.

Mitä hyödyttää nyt aseet? Mene katsomaan, miten paljon heitä on.

ANICIUS (katkerasti.)

Istukaamme ja juokaamme! Kuolkaamme kuin roomalaiset!

JUOPUNEET ÄÄNET.

- Juokaamme! Juokaamme!

VERUS.

Te mielettömät!

Ryskyen särkyy portti ja niinkuin patonsa särkenyt hyökyaalto alkaa tuo mahtava pauhu lähetä. Soitto lakkaa — ainoastaan huilunsoittaja jatkaa kauheata, valittavaa säveltään, aivankuin olisi menettänyt järkensä. Ja samalla alkaa lähestyvä orjajoukko laulun, jonka sävelessä kuvastuu ääretön voima, uhka ja hurjuus.

ORJAIN LAULU.

Kirottu olkoon Rooman maa ja mahti, jok' orjalaumain verta joi! Jo sortuu vallit vankat, kaatuu vahti — käy koston myrsky, salamoi! Kalskuu kalvat, särkyy salvat! Keihästäin eteenpäin! Nouskaa orjat ruoskan alta, syöskää maahan Rooman valta!

Näin sorjempi on seistä surman suussa
kuin alla orjan kohtalon!
Ja vaikka päättyis tiemme ristinpuussa,
Niin vapaa, vapaa tiemme on!
Kalskuu kalvat,
särkyy salvat!
Keihästäin
eteenpäin!
Nouskaa orjat ruoskan alta,
Syöskää maahan Rooman valta!

Laulun aikana ovat kaikki aivankuin lamaanuneina; kuuluu joitakin käheitä kuiskauksia, toiset pyyhkivät hikeä otsiltaan ja muutamien katse harhailee kuin apua etsien — ja hiljalleen, taukoamatta sataa punaisia ruusuja... Mutta kun laulun loppupoljennot jymähtävät kuin muurinsärkijän iskut ja yht'aikaa viimeisen sanan kanssa palatsin ulko-oveen todella tärähtää muurinmurtaja, niin silloin on heidän voimansa lopussa: jotkut tukkivat korvansa, pari naista kaatuu kirkaisten lattialle ja koko joukko pakenee sisähuoneisiin horjuen, kaatuillen ja mielettömästi kirkuen. Eroittaa vain muutamia huudahduksia.

POMPONIA (takertuen epätoivoisesti Liciniuksen käsivarteen.)
Pelasta minut... Pelasta minut...!

LICINIUS (itsekin tuon joukkokauhun valtaamana.) Sinä olet mieletön, Pomponia... No tule, minä vien sinut pois täältä ... pois täältä!

HUUTOJA.
— Missä aseet?
— Se on turhaa!
— Sammuttakaa tulet...
— Oi jumalat! Pelastakaa minut!

TRASEAS (joka Licinian ja Veruksen kanssa on jäänyt paikalleen.) Pysähtykää! Oletteko te roomalaisia?! Minäkin olen varma, että meidän on nyt lähdettävä Haadekseen, mutta pitääkö sinne mennä tuollaisella kiireellä...?

LICINIA.
Oi, te pelkurit! Pelkurit! Tuollainen ei olisi koskaan Spartacus!

Vain kolme iskua kestää ulko-ovi ja silloin jyrähtää muurinmurtaja palatsin oveen, niin että koko rakennus vapisee. Räiskyen lentää toinen ovenpuolisko säpäleiksi ja hirveällä vauhdilla syöksyy sisään suihkun ja harvinaisten kukkien lomitse tavattoman paksusta hirrestä tehty oinaanpää, kymmenien jättiläiskokoisten orjasotilaiden työntämänä.

SPARTACUS (astuu sisään, sanoen ulkonaolijoille käskevästi.)
Pysähtykää!

Äänettömänä ja synkkänä astelee hän miekka kädessä sisälläolijoita kohti. Kun hän huomaa putoilevat ruusut, nostaa hän katseensa ylös ja silloin alkaa hänen kohdallaan sataa entistä tiheämpään ruusuja. Näistä välittämättä tulee hän Licinian luokse ja silmäilee häntä omituisin, selittämättömin katsein.

TRASEAS (kiduttavan äänettömyyden jälkeen.)
Mitä tahdot, ystäväni?

Spartacus ei vastaa.

TRASEAS (koettaen saada äänensä kevyeksi.) Jos olet aikonut tulla juhlaan, niin salli minun huomauttaa, että olet valinnut sopimattoman puvun... Ja vaikka miekka *areenalla* on miltei välttämätön, niin juhlaan on meillä tapana tulla ilman... — (Keskeyttää, sillä Spartacus kääntää häneen jääkylmän katseensa.)

VERUS (hermostuneesti.)
Sano vihdoinkin, mitä tahdot!

SPARTACUS (syvällä, läpitukevalla äänellä.) Olen kuullut sinun sanoneen, että orjatkin ovat ihmisiä. Ja kun sellainen mielipide on kovin harvinainen Roomassa, niin ... en sinulta tahdo mitään. Saat siis poistua. Mene heti.

Verus nousee ikäänkuin hypnotisoituna ja lähtee ovea kohti.

SPARTACUS (astuu pari askelta ovea kohden, sanoen ovella seisoville.) Menköön hän rauhassa! — (Kääntyen Traseakseen.) — Sinutkin tunnen ja sentähden saat mennä.

TRASEAS (voimatta enää säilyttää tyyneyttään, nousee, lausuen ylpeällä kiihkeydellä.) Suo minun huomauttaa, että olet erehtynyt: Sinä et vielä ole mikään käskijä! Minäkö tottelisin sinua!? Jos minä ja muutamat muut nyt kaatuvat, mitä siitä! — tiedä, että vielä seisoo Rooma! Samalla sanon sinulle, minä vannon kautta Haadeksen varjojen! — etten milloinkaan tule tarvitsemaan sinun armoasi!

SPARTACUS (kylmästi).
Kuten tahdot.

Ulkona odottavan joukon melu alkaa kiihtyä ja salin oville ilmestyy muutamia pelästyneen näköisiä ylimyksiä.

LICINIA (värisevällä äänellä.) Mitä sinä aijot... — (Kun Spartacus ei vastaa, jatkaa vähitellen kiihtyen.) — Mitä sinä aijot tehdä? Minä pyydän sinua, Spartacus: lopeta tämä kapina, luovu väärältä tieltäsi, ja minä olen varma, että sinä saat vielä anteeksi... Älä saata itseäsi turmioon! Minä pyydän sitä, Spartacus...

SPARTACUS (kiihkeästi kuiskaten.)
Licinia! Nyt minä en enää ole orja... Seuraa minua!

LICINIA.
Mitä sinä uskallat puhua! Sinä ... sinä olet juuri polttanut kotini!
Sinä, joka...

SPARTACUS (yhä kiihtyen.) Ihana Licinia! Minä rakastan sinua! — (Hellästi ja rajusti.) — Päivät ja yöt ikävöin sinua... Jokaisen hetken, jokaisen silmänräpäyksen, joka vierii ijäisyyteen, ajattelen vain sinua, Licinia! — (Kuiskaten.) — Tule mukaani ja minä jätän kaikki, kaikki! Menemme kotimaahani ja elämme siellä onnellisina... Siellä...

TRASEAS (keskeyttää hänet, lennättäen pilkasta ja vihasta välähtävän katseen Liciniaan, joka aivankuin huumaantuneena on kuunnellut Spartacusta.)
Kuunteleeko Liciniuksen tytär *orjan* puhetta!

LICINIA (hätkähtää kuin olisi saanut ruoskaniskun.)

SPARTACUS. *Orjan!* — (Paljastaa raivon vallassa miekkansa ja astelee nopein, äänettömin askelin Traseaksen eteen. Ankaralla tahdonponnistuksella hillitsee hän kuitenkin itsensä ja sanoo hiljaa, käheästi ja uhkaavasti.)

Mene ... mene pois täältä!

TRASEAS (tarttuu maljaan; halveksivasti.) Minä olen roomalainen! Mene komentamaan kirkuvaa roskajoukkoasi — koira!

Nauraa ärsyttävästi.

SPARTACUS (tuijottaa Traseasta hetken pelottavin katsein ja lävistää hänet salamannopeasti miekallaan.)

TRASEAS (kaatuu raskaasti, kuiskaten.)
Hyvästi Rooma!

LICINIA (kuiskaten kauhistuneena.)
Sinä kurja ... mitä teit...?

SPARTACUS (läheten Liciniaa, hurjasti.)
Minä rakastan sinua! Minä tahdon sinut! Minä vien sinut täältä!

LICINIA.
Tahdot minut...? Viet minut...? Sinä! Orja — rosvo — kapinoitsija!

SPARTACUS (peräytyy, kalpenee, seisoo hetken aivankuin jähmettyneenä.

Käheästi.)

Niinkö... Niinkö... Niinkö...?

LICINIA (yhä kiihtyen.) Niin! Minä vihaan sinua! Minä vihaan sinua! Ennemmin kuolen kuin seuraan sinua! Jo sinun nimesi kaiku on minulle kauhistus...

SPARTACUS (kuolonkalpeana, oudolla äänellä.) Jo riittää! Hyvä on! Tämä oli minulle tarpeen! Nyt minä en enää unhota minne kuulun! Minä vannon kautta isäni muiston, etten lepää, ennenkuin koko sinun kirottu sukusi on Haadeksessa! — sinun Roomasi raunioina! — (Astuu kiivaasti ovea kohti huutaen orjille.) — Älkää päästäkö täältä ketään elävänä! — (Kääntyy kerran, sinkauttaen Licinialle läpituonkevat, kolkot sanat.) — Sinä yksin saat jäädä näkemään... — Ja älköön tästä kirotusta palatsista jääkö kiveä kiven päälle!

Ulkona kiihtyy melu huumaavaksi pauhuksi, joka jatkuvasti kasvaa.

LICINIA (sopertaen hätääntyneenä.)

Spartacus... Minä sanoin väärin...

Spartacus ei kuule.

SPARTACUS (huutaa kaameasti.)

Tyrannit! Tulkaa ulos loukoistanne! Nyt on tilinteon päivä!

Ja heti tämän jälkeen kuuluu valtavan pauhun ja räiskeen ylitse peräkkäin tavattoman voimakkaina ja uhkaavina Crixuksen ja Artarik'in huudot.

CRIXUS.

Kuolema ylimyksille!

ARTARIK.

Kuolema tyranneille!

ORJAJOUKKO.

Kuolema! Kuolema! Kuolema!

FULVIUS (joka on ilmestynyt muutamien ylimysten seurassa eräälle ovelle, kuiskaa kauhuissaan.) Nyt on kaikki hukassa...

LICINIA.

Spartacus ... Spartacus! Mitä sinä teet...? Mitä sinä teet...?

Vaipuu itkien maahan.

Toinenkin ovenpuolisko repäistään auki, ja leveästä oviaukosta näkyy alempana, tulipalon punertavassa kajastuksessa määrätön, raivokas, asestettu orjajoukko.

Esirippu.

VIIDES NÄYTÖS.

Spartacuksen suuri telttä.

Takaa, teltan katoksen yläpuolelta, näkyvät puiden latvat nuoresta, harvasta metsästä, ja vielä taampaa näkyy metsäinen, korkea kukkula. Ulkopuolella vasemmalla on orjasotilaiden leiri ja sieltä kuuluu toisinaan hälinää, puheensorinaa ja aseiden kalsketta.

Spartacus loikoo leijonantaljalla, nojaten päätänsä kätteensä. Hänen kasvonsa näyttävät hetken kauniilta ja uneksivilta ja hänen silmänsä tuijottavat jonnekin kauas... Hän muistaa kotimaansa, äitinsä... Hän huokaa raskaasti ja hänen ilmeensä muuttuu surulliseksi ja synkäksi. Pitkän äänettömyyden jälkeen kuiskaa hän tuskallisesti:

— Äiti ... missä sinä olet? — Ei, ei!

Hän syöksyy ylös ja kävelee usean kerran ympäri telttä, istuutuu jakkaralle ja tuijottaa yhteen

paikkaan epätoivoisin katsein.

— Missä ovat minun pienet, pienet sisareni ... äitini? Lävistikö heidät roomalaisen keihään kärki... Vai...

Äänettömyys.

Hän nousee koko pituuteensa ja hänen silmänsä välähtävät sietämättömän teräviksi, kun hän uhkaavasti hammasta purren sähköttää:

— Missä he ovat?

Ja taas hän astelee kauan notkein, äänettömin askelin — aivankuin lujaan rautahäkkiin sulettu peto. Istuu ja painaa kasvot käsiinsä, mutisten kolkosti:

— Miksi minä en saata unohtaa ... unohtaa ... unohtaa...

Äänettömyys.

Ulkoa alkaa kuulua hälinää ja sisään astuu reippaasti

ARTARIK (sotavarustukset yllään, ojentaen kätensä Spartacukselle.)
Terve, Spartacus!

SPARTACUS (hypähtää seisoalleen ja astuu tulijaa vastaan. Hän on taas kylmä, äänessä vain salattu kiihko.) No mitä? Saavutitko heidät?

ARTARIK. Tietysti! He olivat leiriytyneet Petelian luokse, siinä heidät yllätimme kolme päivää sitten...

SPARTACUS (keskeyttäen.)
Miten kävi?

ARTARIK. Taistelu oli lyhyt, sillä me hyökkäsimme äkkiarvaamatta ja hurjasti. Legioonat joutuivat heti epäjärjestykseen ja me murskasimme heidät jokea vastaan. Ainoastaan pieni joukko, Quintius etunenässä pysyi horjumattomana, asettuen selin erästä kukkulaa vastaan, kunnes minä gladiaattorien kanssa hyökkäsin... No, siitä ei ole enempää sanottavaa...

SPARTACUS (jännittyneenä.)
Entä Quintius?

ARTARIK. Niin, hänen kanssaan jouduin itse vastatusten; hän hyökkäsi kimppuuni kuin hullu koira huutaen: kuole orja! Hän iskikin kilpeni miltei halki; sieppasin kuitenkin eräältä mieheltämme toisen kilven, ja leikki loppui siten, että upotin miekkani hänen kurkkuunsa.

SPARTACUS. Hyvä! Hyvin tehty! (Kääntyy ovelle ja huutaa.) — Kratinos! — (Ja kun nuori orjasoturi astuu sisään, kysyy hän.) — Karmides ole vielä tullut?

KRATINOS.
Ei ole!

SPARTACUS (huolestuneena.) Missä hän viipty? Hän lähti jo eilen ottamaan selkoa roomalaisarmeijan asemasta. Eiväthän vain ole saaneet häntä kiinni...?

ARTARIK.
Roomalaisarmeija, sanoit? Mutta sehän on hajalla, tuhottuna...

SPARTACUS. Mutta tosiasia kuitenkin on, että roomalaisarmeija, suurempi kuin milloinkaan ennen, on meitä uhkaamassa.

ARTARIK (hämmästyneenä.) Uhkaamassa...? Kaikki jumalat! Mutta näinhän itse miten koko ääretön kenttä oli täynnä roomalaisruumiita, siinä missä lävitse murtauduimme...

SPARTACUS. Sen jälkeen kun sinä lähdit ajamaan Quintiusta takaa, on paljon muuttunut. Tänä aamuna sain juuri tiedon, että pohjoisesta marssii paraillaan kimppuumme kokonainen konsuliarmeija Pompeijuksen johdolla.

ARTARIK (keskeyttää hämmästyneenä.)
Konsuliarmeija...

SPARTACUS. Niin. Eikä siinä kyllin. Aasiasta on meritse saapunut suuri armeija Luculluksen johdolla ja Crassus on taas saanut paljon lisäväkeä ja koonnut uudestaan joukkonsa — ja nämä molemmat

armeijat ovat nyt yhtyneet.

ARTARIK.

Onko tämä kaikki mahdollista?

SPARTACUS.

Kaikki on totta. Ja tämä jättiläisarmeija on edennyt tännepäin; Karmides on pienen joukon kanssa ottamassa juuri selvää sen nykyisestä asemasta.

ARTARIK (uhkamielisesti.)

Tulkoot sitten! Saman kohtalon saavat kuin muutkin!

SPARTACUS (kuin itsekseen.)

Niin...

ARTARIK.

Mitä? Etkö luota voittoomme?

SPARTACUS. Kyllä luotankin, mutta enemmän epäilen... Katsohan, meitä vastassa on mahtava Rooma, jolla on ehtymättömät varat, loppumattomat joukot, — Rooma, joka koko maailman rikkaudet imee itsellensä, kaikki omistaa, kaikki määrää... — (Masentuneena.) — Ja meillä! Siitä asti kun laivamiehet meidät pettivät, on leirissämme vallinnut ankara puute, ja minä pelkään, että meille tulee todellinen nälänhätä — kun nuo kirottut petturit kaiken lisäksi ryöstivät viljavarastomme rannikoilla... Oi, jospa vain olisimme päässeet Siciliaan, niinkuin aijoimme — silloin olisimme olleet turvassa.

ARTARIK.

Mutta jospa saamme taas Crassuksen kuormaston!

SPARTACUS. Niinpä kyllä. Mutta pahinta on se, että nälkä ei ole tullut yksin. — (Hillityllä raivolla.) — Aivankuin kavalat pedot hiipivät joukkoomme toivottomuus, kateus, eripuraisuus... Entä viime taistelu? — Tosin heitä kaatui kauheasti, kuten sanoit, mutta se oli sittenkin meille tappio. Meidänhän täytyi murtautua lävitse, muuten olisimme olleet auttamattomasti hukassa. Ja tiedäthän, miten paljon meiltä sinne kentälle jäi...

ARTARIK.

Tiedän, tiedän, mutta meitä on vieläkin paljon!

SPARTACUS (innostuen.) Se on totta! Jospa vain kaikki orjat olisivat yksimielisiä! Ajattele, että kaikki, *kaikki* orjat nousisivat kapinaan! Mikä suunnaton voima! Rooman — koko maailman me murskaisimme! — Mutta he eivät ymmärrä... Aternum'in orjatkaan eivät yhtyneet meihin, vaikka kehoitin ja lähetin sanan voitoistamme...

KRATINOS (astuu sisään; Spartacukselle.)

Täällä on eräs roomalaisnainen, joka tahtoo tavata sinua.

SPARTACUS (hämmästyen.)

Roomalaisnainen? Kuka? Minkälainen?

KRATINOS.

Ylimysnainen, nuori, kaunis...

SPARTACUS.

Käske sisään!

ARTARIK.

Minä poistun.

Artarik ja Kratinos poistuvat. Verho avautuu ja jumalallisen kauniina, arkana ja hentona astuu sisään Licinia. Spartacus seisoo tuijottaen häneen kauan äänettömänä.

LICINIA (kuiskaa äänellä, jossa kuvastuu pelko ja levottomuus.)
Spartacus...

SPARTACUS (kylmällä, verhotulla äänellä.)

Minä se olen. Mitä tahdot? — (Kun tyttö ei vastaa, lisää hän hetken kuluttua, koettaen saada äänensä ankaraksi.) — Miksi olet tullut? Minähän säästin sinut silloin kerran.

LICINIA (painaa päänsä alas äänettömänä.)

SPARTACUS (järkähtämättömänä.)

Miksi olet tullut? Vastaa.

LICINIA (seisoo äänettömänä ja katsahtaa Spartacukseen kuin rukoillen; hänen huulensa värähtelevät ja hänen jalkansa miltei horjuvat.)

SPARTACUS (lähenee askeleen ja sanoo hellästi.)

Mikset vastaa...? Minkätähden tulit ... Licinia?

LICINIA (taistellen heikkouttaan vastaan, sanoo vihdoin aivankuin ponnistaen.) Minä tulin sinun luoksesi ... tahtoisin puhua kanssasi ... tahtoisin neuvotella, keskustella ... etkö mitenkään voisi lopettaa tätä kauheata, hyödytöntä taistelua...?

SPARTACUS (muuttuen heti kylmäksi ja pilkalliseksi.) Sepä ystävällisesti sinulta, että olet vaivautunut tänne asti pyyntöinesi! Mutta eikö olisi ollut parempi, että olisit mennyt Crassuksen luo — hän tietysti lopettaisi heti taistelun, jos vain pyytäisit! Onhan hän sinulle niin läheinen ... Minä olen kuullut...

LICINIA (tuntien itsensä heikoksi Spartacuksen pilkan ja varmuuden edessä.)

Se ei ole totta...

SPARTACUS.

Se asia ei kyllä kuulu minulle. Mutta mikä on saattanut sinut, ihana Licinia, tähän ystävälliseen toimeen? Minkätähden olet juuri *sinä* tullut?

LICINIA (epäröiden.) Minä ... minä tahtoisin, että luopuisit ... että ... niin — minä tahdon pelastaa sinut!

SPARTACUS (murhaavalla ivalla.) Mikä suurenmoinen kunnia minulle! Mutta sano minulle: mistä päivästä lähtien on "orja, rosvo ja kapinoitsija" tullut Rooman ihanimman ja ylistetyimmän tyttären huolenpidon esineeksi?

LICINIA (tuskallisesti.)

Ah, sinä et ole enää entinen Spartacus...

SPARTACUS (kiihtyen.) En, kautta Zeuksen! En! Minä en ole sama, jota sinä sait mielin määrin häpäistä! Minä olen sen jälkeen oppinut jotain roomalaisilta! — (Muuttuen taas pilkalliseksi.) — Mutta etkö pelkää saastuttavasi itseäsi täällä — *orjien* seassa...!

LICINIA (kuohuen.) Sinä ... *sinä* pilkkaat minua! Sano, eikö minulla ole syytä vihata sinua enemmän kuin ketään maailmassa! Sinä — omaisteni, ystäväini surmaaja! Sinä — kotini hävittäjä! Sinä — veljeni, isäni murhaaja...

SPARTACUS.

Miksi siis olet tullut? Olisit pysynyt siellä palatseissa ... pidoissa!

LICINIA.

En olisi koskaan voinut uskoa, että sinä puhut noin minulle ... — (Purskahtaa itkuun.)

SPARTACUS (kokonaan muuttuneella äänellä.) Suo minulle anteeksi, Licinia. Ja sallitko, että kerron sinulle erään tarinan ... niin sinä ymmärrät minua hiukan ja huomaat, kuinka mahdollon sinun pyyntösi on. Istu tähän, Licinia.

LICINIA (istuutuu kuiskaten.)

Kerro...

SPARTACUS. Kaukana Traakiassa oli kerran viidentoista vuotias poika. Eräänä päivänä palasi hän isänsä kanssa pitkältä metsästysretkeltä vuoristosta, ja kun he lähenivät kotiaan, paloi se hirveänä roviona: vihollinen oli sillä aikaa hyökännyt kylään... Hänen veljensä makasi rinta lävistettynä, ja juuri kun he saapuivat paikalle, heitettiin hänet vielä elävänä liekkeihin... Isä tahtoi syöksyä pelastamaan poikaansa, mutta hänet estettiin; ylivoima oli liian suuri, hänet lyötiin maahan ja nauraen käski nuori vihollispäällikkö naulata hänet suureen tammeen... — (Muistonsa valtaamana.) — Licinia! Tuo poika makasi sidottuna vieressä ja näki miten paksut rautanaulat lyötiin niin että luut rouskuivat isän jalkojen ja käsien lävitse ... noiden käsien, jotka olivat häntä kantaneet ja hyväilleet... Hän näki rakkaalta otsalta vierivät hikihelmet, näki miten huulet värisivät ja muuttuivat sinisenkalpeiksi ... huulet, joita hän

lukemattomia kertoja oli suudellut... Ja kaiken aikaa raikui hänen korvissaan vihollisten pilkkanauru! — Äitiään ja pieniä sisariaan ei hän enää milloinkaan nähnyt, sillä hänet vietiin heti kauas — orjaksi — (Äänettömyys.) — Tiedätkö, ketä nuo viholliset olivat?

LICINIA (hiljaa, kalpeana.)
En...

SPARTACUS (raskaasti.) Ne olivat *roomalaisia* — ja poika, josta kerroin, seisoo nyt edessäsi.

LICINIA (peittäen kasvonsa.)
Jumalat ... Jumalat...

SPARTACUS. Tiedätkö, Licinia, mikä oli päällikön nimi, joka johti sitä roomalaisjoukkoa?

LICINIA (sopertaen.)
Kuinka minä sen tietäisin...

SPARTACUS (kolkosti.) *Marcus Licinius* — *sinun isäsi*.

LICINIA (kirkasee ja on vähällä mennä tainnoksiin.)
Ah! Spartacus ... lopeta...! Lopeta vihdoinkin...

SPARTACUS (pitkän äänettömyyden jälkeen, synkästi.)
Sinä päivänä minä vannoin kostavani. Ymmärrätkö sinä nyt, Licinia?

LICINIA (epätoivon kiihkeydellä.) Eikö sinun kostosi määrä sitten milloinkaan täyty? Kahdeksan roomalaisarmeijaa olet sinä maahan hakkauttanut... Ja muistatko, miten Po-joen taistelun jälkeen pakotit vangiksi joutuneet ylimykset taistelemaan keskenään kuin gladiaattorit — orja-armeijan katsellessa... — (Värähtäen.) — Siellä kaatui minunkin veljeni...

SPARTACUS. Se juhla vietettiin Crixuksen ja hänen tuhansien tovereittensa kuoleman kostamiseksi.

LICINIA. Niin ... sinulla on syytä... Mutta eikö nyt jo riitä kosta...? Spartacus ... *minä* tahdon korvata sinulle kaikki ... sovittaa kaikki... — Etkö sinä jo voi unohtaa, Spartacus?

SPARTACUS (katkerasti.) Unohtaa ... unohtaa! Mutta ajattele: siitä päivästä on kulunut vasta kymmenen vuotta! Ja vaikka omasta puolestani unohtaisinkin, niin en voi unohtaa toisten puolesta. — (Kiihtyen.) — Minä en unohda, että kotimaani hävitettiin — minä en unohda niitä kymmeniätuhansia orjia, veljiäni — kuuletko, *veljiäni!* — jotka ovat kuolleet piinapenkissä ja ristillä täällä kiroitussa Roomassa! — Sinä olet kaksi kertaa pyytänyt minun lopettamaan taistelun — mutta miten minä voisın sen lopettaa, kun Rooman ylimystö on kauhealla sorrollaan sen synnyttänyt! Ei! Nyt on taistelu elämästä ja kuolemasta; täällä on tuhansia, joilla on edessä vain kuolema — ja minä olen yksi heistä.

LICINIA. Turhaan sinä taistelet Spartacus. He eivät ansaitse sinun uskollisuuttasi. Kuule, mitä ilmoitan sinulle: nuo sinun veljesi ovat valmiit sinut pettämään...

SPARTACUS (säpsähtäen.)
Mitä sanot?

LICINIA.
He pettävät sinut!

SPARTACUS.
Se ei ole totta!

LICINIA. Minä näytän sinulle, että se on totta! — Katso tätä kirjettä, jossa Enomanus suorastaan *myy* sinut! Jossa hän sitoutuu avustamaan vangitsemistasi sillä ehdolla, että hän itse saa täydellisen anteeksiannon.

SPARTACUS (ottaa Licinialta kirjeen ja lukee kalveten; pitkän äänettömyyden jälkeen mutisee kuin itsekseen.) Enomanus ... Enomanus! Mitä olen minä sinulle tehnyt...?

LICINIA.
Vieläkö sinä nytkin tahdot taistella heidän kanssaan?

SPARTACUS (nousten koko pituuteensa, väkevästi.) Niin! Minä tahdon taistella! Minä tahdon taistella loppuun asti! Ja vaikka minun täytyisi taistella yksin — vaikka kaikki muut minut hylkäisivät, niin on yksi, joka ei hylkää — *kuolema*.

Äänettömyys.

SPARTACUS (Licinialle, joka katsoo häntä ihailleen; epäilevästi.)

Mistä olet saanut tämän kirjeen?

Licina joutuu hämilleen ja aukaisee jo suunsa vastatakseen, mutta silloin syöksyy sisään Garizo hengästyneenä ja kiihtyneenä.

GARIZO.

Minun täytyi heti tulla sisään... Me olemme hukassa, Spartacus!

SPARTACUS.

Hukassa... Miten niin ..?

GARIZO.

Tiedä, että ne viisikymmentätuhatta miestä, jotka sinä Gannicuksen, Castuksen ja minun johdolla määräsit oikealle sivustalle, ovat melkein kaikki jättäneet paikkansa!

SPARTACUS.

Minkätähden...?

GARIZO. He tahtovat ryhtyä taisteluun omin neuvoin... Gannicus ja Castus valittiin johtajiksi — sinä et enää kelpaa! — (Kuohuissaan.) — Ja voitko ajatella mistä syystä? Niin, sinä et uskalla ryhtyä taisteluun — sinä aina vain perädyt — sinä olet pelkuri!

SPARTACUS (vavahtaen kuin olisi saanut voimakkaan iskun.)

Pelkuri ... sanoivatko he niin...?

GARIZO.

Sanoivat...

SPARTACUS. Pelkuri — pelkuri ... Täytyykö minun vielä sekin kuulla...? Ja nuo miesparat ... he menevät suoraan surman suuhun... *Pelkuri!* Miksi ... miksi...?

GARIZO (lohduttaen.) Sinne jäivät kuitenkin vielä gallialaiset, jotka eivät meitä petä. Ja tuosta syytöksestä ei sinun tarvitse välittää: koko maailma tietää sen valheeksi!

SPARTACUS. Minä en välittäisi, jos ylimykset niin sanoisivat — mutta kun omat ... omat... — (Äänettömyys.) — No niin, Garizo! Mene ja koeta säilyttää yksimielisyyttä — siksi kunnes tulee taistelu. — (Hiljaa.) — Se on kai oleva viimeinen.

GARIZO.

Minä menen.

Poistuu.

SPARTACUS (istuutuu jakkaralle, painaa päänsä käsiensä varaan; kolkosti.)

Pelkuri... pelkuri... Miksi minä en saanut ennen kaatua...

LICINIA (heittäytyen polvilleen Spartacuksen eteen.)

Spartacus ... minä rakastan sinua...

SPARTACUS (syöksyen ylös.)

Licina! Mitä sinä puhut! — Ei, ei! Minähän olen vain orja...

LICINIA. Miksi muistutat minulle menneitä... En ajatellut ... en tuntenut sinua silloin — enkä itseäni... Ymmärrä minua: minä olen roomalainen ja sinä olit ... niin, niin... Mutta nyt minä ymmärrän... Minä rakastan sinua!

SPARTACUS (katsoo häneen aivankuin näkisi unta, sanoen raukeasti.)

Sinä ... sinä valehtelet niinkuin ennenkin...

LICINIA. Sinä et tahdo enää ymmärtää minua... Sano, koska olen sinulle valehdellut...?

SPARTACUS. Sinä itse olet ollut minulle valhe... Sinä valehtelit minulle katseillasi, hymylläsi, kainoudellasi, heikkoudellasi — minä en ole niitä unohtanut! Sinä olet minun elämäni suuri valhe...

LICINIA (tuskallisesti.) Ei! ei! Sinä erehdyt ... sinä erehdyt... Minä en ole sitä tahtonut... Minä olen sinua aina rakastanut... Ja voitko tietää, mitä olen kärsinyt... Lähes kolme pitkää vuotta olen minä katunut, katkerasti katunut ja sinua kaivannut ... sinua ajatellut... Minä rakastan sinua!

SPARTACUS (epätoivoisesti.)

Oi, Licinia, mitä sinulle sanoisin...? Sinä olet tuossa edessäni...

Sinä, ihanin olento maan päällä! Sinä olet kuin jumalatar — sinä olet kuin itse totuus... Ja kuitenkin tunnen, että sinä valehtelet...

LICINIA (itkien.) Oi, Spartacus... Kolme vuotta olen vain *sinua* ajatellut... Ja nyt sinä et usko minua...

SPARTACUS. Ah, Licinia! Sinä saatat minut hulluksi! Minä en voi... Minä rakastan sinua kuitenkin! — (Tempaa Licinian syliinsä, syleillen ja suudellen häntä hurjan kiihkoisesti.) — Licinia! Se olet sinä ... todellakin ... Licinia! Rakastatko minua...?

LICINIA (hymyillen, silmät kyynelissä.)

Ah, Spartacus...

SPARTACUS (suutelee Liciniaa, huumaantuneena kuiskien.)

Sinä ... sinä olet nyt minun... Minun ihana, hurmaava Liciniani...

LICINIA (kietoen hellästi ja huumaavasti kätensä Spartacuksen kaulaan.) Niin ... minä olen sinun, Spartacus, sinun! - - (Kiihkeästi kuiskien.) — Kuule, Spartacus! Jätä nämä kauheat orjat ja seuraa minua! Me pakenemme kauas täältä ... minne vain tahdot... Minä seuraan sinua vaikka maailman ääriin... Jätä heidät!

SPARTACUS (havahtuen.)

Ah! Sitäkö sinä tahdotkin! — (Kiivaasti.) — Ei! Minä en luovu heistä!

LICINIA.

Ah, Spartacus! Minä rukoilen sinua: luovu orjista ja tule kanssani!

Sinä puhuit kuolemasta, mutta meitä odottaa elämä ... *elämä*...

SPARTACUS (työntää hänet sylistään, huutaen.)

Ole vaiti!

LICINIA (syleillen Spartacusta.) Kuule minua, Spartacus! Etkö ajattele yhtään minua? Etkö ymmärrä, etten voi elää ilman sinua...?! Minä rukoilen sinua...

SPARTACUS (huomaten heikkoutta itsessään, kähisee hiljaa ja läpitukenvasti.)

Ole vaiti! Vaikene! — (Uuden, musertavan ajatuksen valtaamana, hitaasti.) — Sano minulle, *kuka sinut tänne lähetti?* Crassusko?

LICINIA (luo hämmentyneenä katseensa alas.)

SPARTACUS.

Sinä vaikenet ... sinä vaikenet... Ehkä olet hänen... Oih!

LICINIA (sopertaen.)

Se ei ole totta...

Ulkopuolelta kuuluu melua.

ARTARIK (syöksyy sisään kiihoittuneena. Häntä seuraa kaksi sotilasta, taluttaen erästä vakoojaa.) Spartacus! Koko leiri on sekasorron vallassa. Jokainen huutaa petosta. Sinä jo tiedät, mitä Gannicus ja Castus ovat tehneet, mutta tiedätkö myös, että täällä kulkee vakoojia yrittäen lahjoa osastonpäälliköitä? Tämä juuri äsken tarjosi minulle suurta rahasummaa ja anteeksiantoa, jos pettäisin sinut! Meidän täytyy saada ilmi kaikki petturit ja vakoojat ja sentähden pitäisi häntä tutkia!

SPARTACUS (vielä äskeisen mielenliikutuksen vallassa.) Vai niin. Totuus täytyy vihdoinkin saada ilmi! — (Kääntyen vakoojaan, lyhyesti ja uhkaavasti.) — Mies! Toivon sinun ymmärtävän, että sinun on vastattava jokaiseen kysymykseen, jonka teen! Me emme tule sinun tähtesi paljon aikaa kuluttamaan! Siis ensiksi: kuka on sinut lähettänyt?

VAKOOJA (luo harhailevan katseen ympäri telttaa kuin apua etsien ja huomattuaan Licinian jää tuijottamaan häneen kauhistuneena.)

SPARTACUS (kääntää myöskin terävän, välähtävän katseensa Liciniaan. Tämä on valahtanut kalpeaksi kuin liina ja hänen rintansa läähättää raskaasti. Astuu askeleen häntä kohden ja sanoo hiljaa.)

— Sinä kalpenet...

Syöksyy vakoojan luokse, tarttuu kuin rautapihdein hänen olkapäähänsä, tuijottaen häntä silmiin

pistävästi ja läpituokevasti.

— Onko se hän?

VAKOOJA (masentuneena.)

Tee minulle mitä tahdot... Olen hänen orjansa...

SPARTACUS (seisoo kuin ukkosen lyömänä; äänettömyyden jälkeen, käheästi.)

Onko täällä leirissä muita kuin sinä ... ja...

VAKOOJA (varmasti.)

Ei!

SPARTACUS (katsoen häntä hetkisen.)

Viekkää hänet pois! — (Astelee Licinian eteen kuiskaten itsekseen.) —

Minun aavistukseni... Minun aavistukseni...

Äänettömyys.

— En minä sitä ihmettele, että petoksella ja kavaluudella koetit tuhota minut ja joukkoni. En — sillä siihen on sinulla totisesti syytä! — Niin — nyt minä ymmärrän! Sinun vakuuttelusi, sinun "rakkautesi" oli ansa, kuoppa, johon minut piti pyydystettämän kuin petoeläin! .. — (Katkerasti.) — Sinäkö olisit rakastanut minua — minua, jonka paljas nimen kaiku oli sinulle kauhistus! — (Tarttuen päähänsä.) — Ah, minä muistan kaikki! — (Raivoisana.) — Sinä kurja valehtelija, petturi! Ole ikuisesti kirottu!

LICINIA (aikoo jotain puhua, mutta hän on aivankuin lamaantunut, hänen huulensa värisevät ja hän huohottaa kuin kuoleva.)

ARTARIK (kiihtyen.) Sinä itse olet syyppää onnettomuuksiimme! Sinä tämänkin petturin säästit — sinä häntä suosit — sinun telттаasi hän tänäänkin ensimmäiseksi tuli! Ehkä hän on koettanut sinuakin vietellä luopumaan taistelusta — pettämään itsesi...

SPARTACUS (keskeyttäen.)

Vaiti!

ARTARIK (yhä kasvavalla kiihkolla.) Minulla on oikeus puhua tästä! Eikö saisi enää kysyäkkään? Ehkä olet jo luvannut jättää meidät?!

SPARTACUS (lähenee kuolonkalpeana Artarikia, tuskalla ja raivolla.)

Sinäkin ... sinäkin ... sinäkin... — (Kääntyen Liciniaan, hurjasti.)

— Oletko nyt tyytyväinen?

LICINIA (kuiskaa menehtymäisillään.) Kuule minua! minä rakastan sinua... Luovu heistä ja paetkaamme täältä... Näethän, miten he sinut hylkäävät...

SPARTACUS (läheten häntä uhkaavana pitkin, joustavin askelin.)

Viimeiseen asti sinä... Enkö saa sinua vaikenemaan...?

LICINIA (rukoillen.)

Luota minuun... Usko minua...! He hylkäävät sinut... Spartacus...

Muista edes äitiäsi ... kotimaatasi... Paetkaamme sinne...

Enempää hän ei ehdi sanoa, sillä suunniltaan raivosta sieppaa Spartacus tikarin vyöltään ja iskee sen Licinian rintaan.

LICINIA (vaipuu maahan heikosti huudahtaen.)

Spartacus ... mitä sinä teit?

Artarik hiipii äänetönnä ulos.

SPARTACUS (on aivankuin jähmettynyt; sitten vaipuu hän polvilleen

Licinian viereen parahtaen.)

Licinia...

LICINIA (heikosti.) Spartacus! Minä tulini tänne pettääkseni sinut ... mutta nyt minä rakastan sinua... Kaikki hylkäisin minä sinun tähtesi — ja nyt minun täytyy kuolla...

SPARTACUS (hurjasti, syleillen.)

Sinä et saa kuolla! Minä rakastan sinua!

LICINIA (yhä heikommin.) Minä kuolen... Mutta kuolema sinun kädestäsi on suloisempi ... kuin elämä ilman sinua... Kuolla ... kuolla ... *sinun* syleilyssäsi ... sinun suuteloosi...

Ojentaa huulensa Spartacukselle, joka suutelee häntä.

SPARTACUS (kamalan epätoivon valtaamana.)

Sinä ... sinä rakastat kuitenkin minua...

LICINIA (sana sanalta heikkenevällä äänellä, jossa vielä kuolinhetkelläkin kuvastuu rakkaus.) Rakastan ... rakastan ... rakastan... (Vielä pari henkäystä ja hän on kuollut.)

SPARTACUS (hypähtää kauhistuneena ylös. Ja aivankuin patsaaksi jäähmettyneenä, niinkuin ei käsittäisi tekoansa, tuijottaa hän lasittunein silmin surmattuun. Sitten hän, ikäänkuin unesta heräten, käsittää onnettomuutensa koko suuruuden ja raateleva tuska painaa hänen vartalonsa kokoon kuin olisi suunnaton taakka laskettu hänen hartioilleen; hän vaipuu kuolleen viereen vaikeroiden.)

— Licinia ... Licinia...

Äänettömyys.

— Licinia! Herää! Minä rakastan sinua!

Hyväilee hurjan epätoivoisesti Licinian kalpeita kasvoja ja silittää hänen tukkaansa.

— Hän ei kuule...

Nousee polvilleen, tarttuu päähänsä vaikeroiden sanomattomassa tuskassa.

— Voi minua! En milloinkaan saa nähdä häntä elävänä... En milloinkaan...

Painaa kasvonsa Licinian lävistettyä rintaa vastaan.

Äänettömyys.

KRATINOS (ovelta.)

Karmides on saapunut!

SPARTACUS (hyökkää hurjin katsein ylös. Karmides, Artarik ja muita päälliköitä tulee.)

ARTARIK (syvästi liikuttettuna.)

Minä syytin sinua äsken väärin, Spartacus... Tiedäthän, onnettomuus...

Spartacus nyökäyttää hiukan päätään.

GARIZO (jännittyneenä.)

No, mitä sait tietää, Karmides?

KARMIDES. Lyhyesti sanottuna: suunnaton roomalaisarmeija marssii kimppuumme. Eikä se ole enää kaukana!

ÄÄNIÄ.

— Missä?

— Onko se totta?

KARMIDES.

Omin silmin näin heidän suuret etujoukkonsa.

SPARTACUS (kuin heräten, väsyneesti.)

Mitä sinä näit?

KARMIDES.

Roomalaisarmeijat ovat heti täällä.

SPARTACUS.

Kuinka kaukana?

KARMIDES.

Puolen tunnin matkan päässä — tahi hiukan kauempana.

SPARTACUS (vilkastuen.) Hyvä! Ilmoittakaa nopeasti joukoillenne, että valmistautuvat taisteluun. Ja tulkaa takaisin hetken kuluttua; meidän täytyy neuvotella.

Poistuvat, paitsi Artarik.

ARTARIK.

Spartacus! Olisiko edullisempi peräytyä... Muuttaa taistelupaikkaa?

SPARTACUS.

Ei. Minä en lähde täältä. Paikka on edullinen. — (Synkästi.) — Sitäpaitsi, Artarik, onko väliä missä kuolemma? Minä tahdonkin vain kuolla...

KRATINOS (tulee hengästyneenä sisään.)

Eunuksen joukko ei aio tässä ryhtyä taisteluun... Uhkaavat lähteä pois!

SPARTACUS (masentuneena.)

Vai niin... Siis hekin ... hekin... — (Äänettömyys.) — Menkööt.

Kratinos poistuu.

SPARTACUS. Näetkö nyt, Artarik! Ja minä sanon vieläkin, että meillä ei ole pienintäkään toivoa... Me olemme tähän asti voittaneet, mutta nyt on meillä jällellä vain kuolema. Ja kuoltava on meidän niin, että ylimykset sen aina muistavat!

Artarik tuijottaa äänettömänä maahan.

SPARTACUS. Kratinos! — (Kratinos ilmaantuu teltan aukkoon.) — Toimita telta heti paikalla puretuksi! — (Katsahtaa synkästi Licinian ruumiiseen ja peittää sen viitallaan.) — Ja sinä, Artarik, käske myöskin gladiaattorit tänne! —

Poistuvat; telta puretaan nopeasti. Kauempaa kuuluu joukkojen epämääräinen sorina.

Kun telta on poissa, näkyy Spartacus yksin ajatuksissaan katselevan viehättävää maisemaa, joka nyt näkyy esteettömästi. Karmides, Artarik, Garizo, Enomanus ja joitakin muita tulee; heidän takanansa kuuluu gladiaattorien tahdikas astunta ja joukko noita pelätyitä miehiä lähestyy kaksoisrivissä, jääden vasemmalle.

SPARTACUS.

Eunus ei siis enää tullut...?

ARTARIK.

Ei.

SPARTACUS. Siis asiaan! Minä ehdotan, että tähän solaan jään minä gladiaattorien kanssa, Artarik asettuu joukkoineen meidän taaksemme; Karmides menee joukkoineen tuonne kukkulalle ja metsään, Garizo gallialaisineen toiselle puolen solaa. Kun minä gladiaattorien kanssa olen kaatunut ja he ryntäävät voiton hurmiossa ylitsemme Artarik'in joukon kimppuun, silloin hyökkää Garizo toiselta ja Karmides toiselta puolelta kaikilla voimillaan heidän kimppuunsa... Näin luulisin olevan parasta asettautua.

KARMIDES. Suunnitelma on hyvä kuten aina, mutta en oikein ymmärrä ... minä jäisin toimettomaksi siksi kunnes sinä olet kaatunut, kuten sanoit. Emmekö me pidä puoliamme heitä vastaan, kuten ennenkin?

SPARTACUS. Heitä on nyt puolta enemmän kuin meitä. Mutta ole huolelta — me myymme henkemme kalliista. — (Astuu hitaasti Enomanuksen eteen ja katsoo häntä läpitunkevasti silmiin; sanoo sitten hillityllä, miltei surullisella äänellä.) — Mutta minne asetut sinä, Enomanus? Mikä on sinulle sopiva paikka? — (Enomanus painaa kalveten päänsä alas.)

Äänettömyys.

— Enomanus, miksi sen teit?

ARTARIK (joka toisten kanssa on ihmetellen katsonut.)

Mitä hän on tehnyt?

SPARTACUS. *Petturi.*

Antaa Artarik'ille kirjeen.

GARIZO.

Onko se mahdollista?

ARTARIK (joka on hätäisesti lukenut kirjeen.)Täällä on täysi selvyys.
— (Pahaenteisesti.) — Voi sinua!

KARMIDES.

Katsokaa häntä! Muuta todistusta ei tarvittaisikaan!

Enomanus on tuhkanharmaa ja läähättää raskaasti.

GARIZO (paljastaen miekkansa.)

Kuole siis, petturi!

TOISET (paljastavat myöskin miekkansa.)

Kuolema hänelle!

SPARTACUS. Seis! Älkää tahratko miekkojanne! Koko avarassa maailmassa on vain yksi, joka enää alentumatta voi hänet surmata: *hän itse*. — (Menee Enomanuksen luokse ja tempaa miekan hänen huotrastaan.) — Miekkaasi et saa siihen käyttä: sekin itkisi häpeästä! — (Katsellessaan ympärilleen huomaa hän maassa telttanuoran palan ja työntää sen Enomanuksen käteen.) — Kas tässä! Nyt mene!

ENOMANUS (seisoo yhä nuora kädessä; näyttää kuin aikoisi hän jotain sanoa, mutta sanaakaan ei tule hänen suustaan.)

SPARTACUS (kolkosti, käskevästi.)

Mene!

ENOMANUS (kääntyy ja lähtee kumarassa kuin vanhus — tahi kuin painaisi hänen hartioitaan hirveä taakka. Kaikki tuijottavat häneen äänettöminä ja uhkaavina.)

SPARTACUS (itseksensä.)

Niin.

Kaikkien mielet valtaa masennus.

KRATINOS (tulee oikealta.)

Etuvartijat ilmoittavat, että legioonat näkyvät jo kaukana tasangolla.

SPARTACUS.

Siis on kiirehdittävä. Hyväksyttekö ehdotukseni?

ARTARIK (synkästi.)

Niin on edullisin asettua.

SPARTACUS.

Olemmeko siis yksimielisiä?

KAIKKI.

Olemme! Olemme!

SPARTACUS.

No niin, Artarik! Mene järjestämään joukkosi paikoilleen. — (Tarttuu Artarikin käteen, katsoo häntä hetken silmiin ja sanoo painavasti.) — Ja muista roomalaisia!

ARTARIK (kolkosti.)

Minä muistan... — (Poistuu.)

SPARTACUS (samoin kuin äsken.)

Ja sinä, Garizo! Hyvästi!

KARMIDES (tarttuen Spartacuksen käteen, surullisesti hymyillen.)

Emme päässeetkään enää kotiin...

SPARTACUS (puristaa hänen kättään äänettömästi.)

Karmides poistuu hitain askelin.

SPARTACUS (kääntyen gladiaattoreihin.)

Veljet! Te kuulitte mitä äsken ehdotin. Haluatteko jäädä tähän?

GRATUS.

Minä ajattelen samoin kuin sinä, Spartacus, ja jään tähän.

HYVÄKSYVIÄ ÄÄNIÄ.

- Me kaikki jäämme!
- En halua ristille...
- Tähän jäämme!

SPARTACUS.

Eikö kukaan halua mennä toisiin joukkoihin?

KAIKKI.

Ei kukaan!

SPARTACUS. Sen tiesinkin! — Muistatteko vielä, veljet, kuinka meidän piti huutaa lähteissämme areenalle kuolemaan?

KRATINOS. Kyllä, kautta Zeuksen! — (Katkerasti.) — Ave domine, morituri te salutant! [Terve valtias, kuolemaan kulkevat sinua tervehtivät!]

SPARTACUS. Johtuu mieleeni, että huutaisimme nytkin — mutta toisin! Näin: "Ave *libertas*, morituri te salutant!" [Terve *vapaus*, kuolemaan kulkevat sinua tervehtivät!]

HUUDAHDUKSIA.

- Kautta jumalien!
- Mikä tervehdys!
- Ave libertas...

GRATUS (synkästi.)

Sinä esität sen liian myöhään...

SPARTACUS. Kuulkaa minua! Silloin ennen meidän täytyi astua kuolemaan heidän huvikseen — surmaten toisiamme. Mutta nyt menemme kuolemaan *oman* asiamme puolesta ja voimme samalla viedä heitä mukanaamme — kosta kuolemamme! Eikä tämä tervehdyskään ole myöhäinen: varmasti orjat kerran vapauttavat itsensä. Emme siis kuole turhaan: me kuolemme tulevan vapauden puolesta ja voimme huutaa tuon tervehdyksen. Veljet! — (Kohottaa molemmat kätensä, huutaen mielenliikutuksesta väräjäväällä äänellä.)

— Ave libertas, morituri te salutant!

Kaikki yhtyvät huutoon, se vyöryy kauemmaksi; joukot yhtyvät siihen. Ja kaukaa alkaa kuulua orjien laulu.

SPARTACUS (omituisella, miltei hellällä äänellä.) Hyvästi veljet! — Gratus ... opettajani... isäni... — (Ojentaa kätensä.)

GRATUS (painaa Spartacuksen rintaansa vastaan, aikoen sanoa jotain, mutta ääni tarttuu hänen kurkkuunsa ja vain vaivoin kuiskaa hän käheästi.)
Spartacus...

SPARTACUS (pitäen vielä Gratusen kättä; hiljaa.)
Tämä on siis viimeinen ilta... Ja miten ihanasti kultaa aurinko viime säteillään tuon kukkulan... — (Hetken äänettömyyden jälkeen.) — Gratus, muistatko vielä Traakian vuoria...?

GRATUS (pudistaa äänettömänä hänen kättään, kääntäen kasvonsa pois päin.)

Useat gladiaattorit alkavat äänettöminä hyvästellä toisiaan.

SPARTACUS (lähenee, välillä pysähtyen ja epäröiden, Licinian ruumista, paljastaen hänen kasvonsa; nostaa hänet syliinsä kuin lapsen, puristaen rajusti rintaansa vastaan; suudellen kalpeita, kuolleita huulia kuiskaa hän raivokkaassa epätoivossa, hammasta purren.)

— Licinia ... Licinia...

Kantaa hänet vasemmalle erään pensaan suojaan, peittäen hänet huolellisesti viitallaan; kuiskaa hiljaa, vain huulillaan.

— Hyvästi!

Samassa kuuluu oikealta Roomalaisten torventoitotukset ja aivankuin vastaukseksi kajahtaa kaukaa vasemmalta taas orjien laulu.

SPARTACUS (nousee kiivaasti huudahtaen.)
Nyt koston — ja kuolemaan! — (Läheten gladiaattoreita.) — Riveihin!

Silmää hivelevän sirosti ja nopeasti järjestyvät heti gladiaattorien rivit.

SPARTACUS.
Me seisomme liikkumatta kunnes tulevat miekan tapaamille!

Kuin kuvapatsaat seisovat gladiaattorit — Spartacus ensimmäisenä rivissä. Suunnattoman joukon askelten lähetessä hän vielä kerran kääntyy hiljaa taakseen ja katsahtaa tuskallisesti ja kolkosti sinne missä Licinian ruumis lepää — aivankuin viimeiseksi, äänettömäksi hyvästiksi...

Jo näkyy etujoukko. Mutta huomattessaan gladiaattorien äänettömät rivit pysähtyy se neuvottomana. Silloin kuuluu takaapäin

CRASSUKSEN (voimakas, röyhkeä ääni.)
Mitä nyt! Eteenpäin, sanon minä!

CRASSUS (läheten alapäällikköjensä ympäröimänä.) Ahaa! Vihdoinkin olet sinä vallassani! Sinä houkka, joka luulit voittavasi Rooman! Tänään joudut sinä korppien ruuaksi...

SPARTACUS (astuen askeleen eteenpäin.)
Tule tänne! — (Ja kun Crassus epäröi, lisää hän pilkallisesti.) —
Pelkäätkö, Rooman mies!

CRASSUS (raivolla.)
Ah! Sinä koira!

Crassus hyökkää vimmatusti Spartacuksen kimppuun. Salamoina risteilevät miekat, mutta ei kestä kauan ennenkuin Spartacus lävistää hänet. Samassa silmänräpäyksessä kun Crassus on kaatunut, ryntää kokonainen lauma Spartacuksen ja gladiaattorien kimppuun ja näyttää siltä kuin täytyisi hänen tulla lävistetyksi useasta kohdin, mutta ihmeteltävällä taidollaan torjuu hän iskut; gladiaattorit hyökkäävät hurjasti ja taistelu kiihtyy; Spartacuksen kimppuun syöksyy kokonainen joukko huutaen: Tappakaa Spartacus! Hän pitelee kotvan puoliaan, mutta vihdoinkin kun gladiaattorit ovat kaikki kaatuneet hänen ympäriltään, vaipuu hän haavoitettuna toiselle polvelleen huudahtaen:

— Eteenpäin, gladiaattorit!

Ilohuutojen kaikuessa rynnätään hänen kimppuunsa, nopeilla iskuillaan tappaa hän vielä monta vihollista — mutta ylivoima on liian suuri ja hän tulee lopulta suorastaan tallatuksi suunnattoman joukon jalkoihin, joka ryntää kaatuneiden yli hurjasti huutaen:

— Spartacus on kaatunut!

— Lyökää kappaleiksi!

— Surmatkaa!

— Spartacus on kaatunut!

Kun joukot vihdoinkin ovat päässeet ohitse ja taistelun melu hitaasti etenee, on koko aukeama ja metsä täynnä kuolleita ja haavoittuneita, joiden voihkina selvästi kuuluu. Ilta alkaa hämärtaa, mutta vielä eroittaa Spartacuksen vartalon kaatuneiden keskeltä. Hän makaa kauan liikkumattomana. Vihdoinkin kohottaa hän vaivalloisesti kuolonkalpeat kasvonsa, tuijottaa hetken jäykin, sammunein silmin sinne, mihin taistelun melske häipyy — ja vaipuu uudelleen maahan.

GRATUS (tulee kuolettavasti haavoittuneena horjuen vasemmalta ja kaatuu maahan koristen.)
Nyt on kaikki lopussa...

Kaukaa kuuluu taas huutoja: Spartacus on kaatunut!

SPARTACUS (kohottaa päänsä, hänen silmänsä leimahtavat pelottavasti ja katkonaisella äänellä, jossa epätoivo ja uhka kuvastuu, korisee hän katkonaisesti.)
Me tulemme vielä...! Kirottut...

Vaipuu, eikä enää liiku... Vielä kerran kuuluu hänen suustaan terävä hammasten kiristys...

Hämärtyy yhä enemmän. Taistelun melu lakkaa kuulumasta — kuuluu vain yhtämittäinen, heikko ja

epämääräinen valitus, joka hiipii kuolevien kurkuista niin vieraana ja haikeana... Vähitellen tulee miltei pimeä ja silloin kuuluu selvästi taistelutantereen yli hitaasti lentävän korpin siipien suhina...

Esirippu sulkeutuu hiljaa.

EPILOGI.

APPIAN TIE.

Ristejä, ristejä...

Niin pitkälle kuin silmä kantaa, on kummallekin puolen tietä aina määrätyn välimatkan päähän pystytetty suuri, kiireesti kyhätty hirsiristi, ja jokaiselle ristille on naulattu ihminen: jokaisella ristillä riippuu orjasotilas.

Yllä kaareilee etelän heleänsininen, pilvetön taivas, ja kuulakas ilma värisee tulisen, armottoman auringon säteissä kuin sulatettu, hehkuva lasi...

Ristiinnaulittujen alastomat ruumiit on aurinko polttanut hehkuvan punaisiksi — nuo nuoret miesruumiit, joissa ei näy ainoatakaan raihnaista eikä heikkoa, vaan joissa tuskallisen kidutuksenkin jälkeen näkyy jäntevät, taisteluissa karaistuneet lihakset. Kun he liikkahtavat, pusertuu turvonneista, rautanaulan lävistämistä kämmenpohjista ja jaloista punaista verta tipahdellen kuumalle hiekalle ja kiville kuin raskaat kyynelleet — aivankuin itkettäisi verikyynelteiltä...

Polttavasta helteestä huolimatta ovat nuoret roomalaiset ylimykset saapuneet ajelulle. He ovat tulleet iloitsemaan orjien häviöstä, nähdäkseen nuo pelätyt kapinoitsijat vihdoinkin voitettuina, nöyryytettyinä, valittavina, armoa rukoilevina.

Tuska kuvastuu ristiinnaulittujen kasvoilla; näkyy sinertäviä, haljenneita huulia, vääristyneitä suita ja joidenkin otsilta vierivät suuret hikikarpalot kuin valkeat helmet — mutta kukaan ei rukoile, ei valita, ei huuda... Hampaitaan kiristellen tuijottavat he itsepäisesti ja jäykästi vastapäätä riippuviin tovereihinsa tai ylös ilmaan. Jotkut ovat pyörtäneet, heidän päänsä riippuu rinnalla, heidän silmänsä ovat suljetut ja heidän jäsenensä värisevät toisinaan kuin vilussa — mutta heidän kurkuistaan lähtevä korina muistuttaa ärsytettyjen petojen vihaista, uhkaavaa murinaa...

Voittajat eivät ole tyytyväisiä, heitä raivostuttaa tuo äänettömyys. He sinkauttelevat ärsyttäviä pilkkasanoja ristiinnaulituille, mutta eivät saa vastausta, ei katsetta. Tuossa kaameassa äänettömyydessä on vieläkin taipumatonta, kauheata uhkaa, joka tahtoo kuolettaa naurun heidän huuliltaan. Herkimvät kalpenevat ja tukahduttaakseen tuota painostavaa tunnetta, huutavat he raivoisasti ja vaativat yhä vinhempää vauhtia. Pois tästä loppumattomasta, kirotusta kujasta!

Piiskat viuhahtavat, pyörät jyrisevät ja vaahtoavien hevosten raudoitettut kaviot iskevät kiviin, niin että kipenet välähtävät — ja tuulen vauhdilla kiittää tuo loistava vaunujono kohti Roomaa. Hienot puvut liehuvat tuulessa, nuoret, jäntevät käsivarret kiertyvät hentojen vartaloiden ympärille — ja melun, jyrinän, kirkkaisujen ja rajujen ja iloisten huutojen seasta kuuluu naisten heläjävää naurua... Ja heidän jälkeensä jää sakea tomupilvi, joka peittää ristiinnaulitut kuin vaaleaan jättiläisharsoon, sokaisee heidän silmänsä ja tunkeutuu heidän kuiviin, polttaviin kurkkuihinsa...

* * * * *

Kaksi vuorokautta on kulunut.

On ilta. Taivas hehkuu punaisena kuin suunnattoman tulipalon kajastuksessa ja kaukaiset kukkulat hohtavat purppuranvärisinä auringon viime säteissä. Sypressit seisovat tummina ja liikkumattomina kuin korkeat, synkät patsaat, ja ristien varjot ulottuvat kauas tasangolle — aivankuin suunnattoman pitkät, mustat, ahnaasti kuroittavat käsivarret... Mantelipuut kukkivat punaisina, ilma on täynnä myrtin, laakerin ja ruusujen tuoksua ... ja läheisestä öljypuulehdosta kuuluu satakielen ihana laulu...

Huviajelijat ovat poistuneet, vartijatkin ovat poissa, sillä risteillä riippuvat ovat jo vaarattomia — he ovat jo unhotettuja... Heidän päänsä riippuu veltona rinnalla ja vain korkeitten, terävien kylkiluitten kohoaminen osoittaa, ketkä vielä elävät. Useimmat ovat kuitenkin jo kuolleet ja heidän auringonkärventämät ruumiinsa vivahtavat keltaisenruskealle kuin savustettu liha... Ei nytkään valituksia, jostakin vain kuuluu kuolevan orjasoturin viimeinen huokaus, tukahtunut korina tai

epätoivoinen hammasten kiristys...

Tuolla riippuu Artarik! Hän elää vielä, sillä hän on ollut voimakas. Hänen leukansa on rautapihtien lailla yhteenpuristunut; niiden välistä ei pääse pyyntö, valitus, huokaus... Hänen raskas ruumiinsa on painunut alaspäin, jalat ovat hieman koukussa ja käsivarret näyttävät tavattoman pitkiltä, venytetyiltä. Hän ei tunne enää käsivarsiaan, veri on jo lakannut niissä kiertämästä, ne ovat kuolleet, kylmät ja kankeat. Mutta hänen leveä, karvainen rintansa kohoa vielä harvaan ja raskaasti, hänen sydämensä sykki, ja hänen jäykät, kauheat silmänsä näkevät vielä...

Kuten niin monta, monta kertaa ennen, kiintyy hänen katseensa vastapäätä riippuvaan Karmidekseen.

Nahka on halkeillut hänen kasvoissaan kuin kuori kuivanneessa puussa ja poskessa oleva ammottava haava on jo alkanut mädätä ... siinä matelee valkoisia matoja... Hän on saanut toisen kätensä irti — ja hän riippuu vain toisesta kädestään ja jaloistaan. Ruumis luonnottomasti vääntyneenä, silmät mielettömästi pyörien koettaa hän repäistä irti toisenkin kätensä, mutta turhaan: voimattomana huohottaa laihtunut, korkea rinta, ja tuskallisesti vavahdellen heiluu ilmassa suuren rautanaulan repimä käsi — ja silloin tällöin koukistuvat suonenedontapaisesti veriset sormet...

Siinä on Karmides! Kuvankaunis, nuori, voimakas Karmides...

Artarik'in silmissä hämärtää. Hänen korvissaan alkaa valtavasti kohista, koko avaruus pyörii ja vuoret haihtuvat ilmaan... Hän tuntee kiitävänsä jonnekin huimaavaa vauhtia, aivankuin siivillä. Ah, niin, hän on entisen sotaratsunsa satulassa joukkonsa etunenässä... Heidän sotahuutonsa kajahtaa kuin ukkonen, keihäät ja miekat välkkyvät auringon loisteessa kuin lukemattomat tulet ja myrskynä ryntäävät he roomalaisjoukon yli tallaten kaikki...

Mitä tämä on? Hän ei saata käsittää, miten hänet on vangittu. Roomalaiset ovat hakanneet poikki hänen molemmat kätensä ja nyt työnnetään häntä pää edellä vetelään suohon... Yhä syvemmälle ja syvemmälle työnnetään häntä ja hänen täytyy vetää keuhkoihinsa tuota kauheata, haisevaa liejua. Hän on tukahtumaisillaan, hän painuu yhä syvemmälle, eikä vain kuole... Hän tahtois huutaa sieltä mustasta syvyydestä, rukoilla, että kuolema saapuisi — mutta mitään ääntä ei tule... Eikä kuolema tule ... ei tule... Vihdoinkin pimenee kaikki...

Kuvat vaihtuvat.

Hän on loikovinaan vihreällä nurmella kaukana kotimaassaan. Jossakin soivat iloisesti paimentorvet — siellä ajetaan härkälaumaa... Hurmaavana soittona kaikuu lintujen laulu ja rauhallisena virtaa mahtava joki välkähdellen laskevan auringon säteissä. Hänen vierellään leikkii hänen pieni poikansa... Noukkii punaisia kukkia, asetellen niitä hänen partaansa ... ja hän tuntee niiden vienon tuoksun... Pienokainen nauraa heleällä lapsenäänellään ja hyväilee hänen otsaansa hennoilla kätösillään...

Ah! Ne eivät olleetkaan hänen poikansa pienet kädet, vaan yötuuli, joka leyhähti kaukaa tasangolta ... öljyvuun lehdet värähtävät vienosti suhisten, aivankuin olisivat kuiskanneet jotakin surullista ja kauheata, ja tuntuu kuin tummat sypressit olisivat hiljaa huokaisseet... Ja myrtyjen ja ruusujen tuoksuun sekaantuu inhottava, tukahduttava ruumiinlöyhkä...

Ihana sinipunerva hohde sammuu kaukaisilla kukkuloilla. Vain alhaalla taivaanrannalla näkyy vielä leveä, tummanpunainen juova kuin valtava, liikkumaton verivirta... Harmaana ja vastustamattomana saapuu hämärä. Satakielen laulu on jo tauonnut ja epäselvästi kuin mustan sumun lävitse näkee Artarik miten kaukaa lähestyy parvi korppeja. Kuin manalan pahat henget leijailevat ne jonkun aikaa ristien yläpuolella, aivankuin valiten uhrejaan... Niiden siivenlyönnit suhisevat pimeässä hitaasti ja salaperäisesti ja silloin tällöin kuuluu lyhyt, käheä ja onnettomuutta ennustava vaakkuna kuin kuolonkorahdus...

Silloin yksi suurimmista istuutuu eräälle ristille. Artarik näkee, miten se tarkastelee hetken arvostelevasti päätään kallistellen ristillä riippujan taivasta kohti kohotettuja kasvoja. Sitten se hypähtää kömpelösti vaalealle, tomuiselle tukalle ja painaa paksun, mustan nokkansa syvälle kuolleen lasittuneihin, sinisiin silmiin...

Vuorille asti on tuuli kuljettanut verenhajun. Ja kun yhä enemmän pimenee, hiipii sieltä joukko susia. Hitaasti ja äänettäminä näyttävät ne aivankuin liukuvan maata pitkin ja niiden tummat, epämääräiset ruumiit muistuttavat pimeässä aaveita tahi ristillä riippuvien vainajien haamuja... Lähetessään Appian tietä pysähtyvät ne ja tuijottavat epäilevinä tuota outoa jonoa; pimeässä kiiluvat niiden silmät kuin salaperäiset, vihreinä hehkuvat hiilet...

Vihdoin lauman johtaja rohkaistuu ja hiipii matalana lähimmän ristin viereen — sen, jossa riippuu kuoleva Karmides yhden käden varassa. Ensin se hotkaisee suuhunsa ristin juurelta hyytynyttä, naulanreijistä valunutta verta. Sitten se kohottaa kuononsa ilmassa riippuvaa kättä kohden, nuolaisee

ensin pitkällä, punaisella kielellään tuota revittyä, veristä kättä värisevine sormineen. Ja sitten...

Niin — susilla ja korpeilla on nyt yltäkyllin ruokaa, sillä jo tuossa yhdessä ristikujassa, joka ulottuu Roomasta Capuaan, on kuusituhatta ristiinnaulittua.

Kuusituhatta ristiinnaulittua...

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SPARTACUS: VIISINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ
YNNÄ EPILOGI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™
electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.